

Es no Krievijas reiz aizbraucu uz Somiju. Tur tais viņu šērās, tajos kalnos un klinšu masīvos es redzēju kāvus, ziemeļblāzmu, sajutu to varenību, un tad manī arvien vairāk nobrieda vajadzība atdot cilvēkiem kaut ko no tā lieluma. Es jutos necienīgs viens pats to nest. Un tālab es nodibināju savu teātri...”

Eduards Smiļģis

Ed. Smilgis.
22. 12.

„Toreiz uz skatuves mēs tiešām daudz dejojām, bet deja nekad nedrīkstēja būt par atsevišķu spožu numuru, tā bija izrādes kolorīta komponents, vides akcents. Smilģis prasīja filigrāni izkoptu stilu, visu izteiksmes līdzekļu virtuozitāti, tāpēc tik liela uzmanība tika pievērsta aktiera ķermeņa tehnikai, ritma izjūtai, žesta izteiksmībai. Kamēr viss vēl nebija kļuvis organisks, pārspīlējumi bija neizbēgami. Mērķis bija skaidrs – forma, kas atbilst saturam, turklāt emocionāli sakāpināta forma.”

Felicita Ertnerē

Felicitai Ertnerēi, ienākot Dailes teātrī, ir 30 gadu. Dailes teātrī viņa pavadīs visu savu mūžu.
Foto no Dailes teātra arhīva

„Mūzikai teātrī jābūt tam iekšējam pulsam, kas regulē skatuves kustību un skatītāja dvēseles noskaņu. Viņai jābūt tikpat dažādai, cik dažāds ir lugu saturs, no kura tā izaug un top līdz ar inscenējumu. (...)”

Burhards Sosārs

Teatra muzejem
15/VI 309. Burch. Sosaary

Kopš latvju tautas p i r m ā s nacionālās atmodas priekšvakara XIX gadsimta sākuma posmā dzimušajiem un latviešu zemnieku sabiedrības slāņos sakņotajiem teātra *kumēdiņu spēlēšanas* izrāžu aizmetņiem līdz latviešu teātra tēva Ādolfa Alunāna profesionālās teātra mākslas uzplaukšanas laikmetam – XIX gadsimta otrās puses periodam – aizrit vairāki tautas teātra spēlē ieinteresēti gadu desmiti, kuros konkrētajai teātra izrādei speciāli sacerēti, paša Ā. Alunāna un viņa domubiedru (Jurjānu Andreja, Pētera Šanceberģa, Jēkaba Ozola, Nikolaja Alunāna, Jāzepa Vītola, kā arī Rūdolfa Blaumaņa „atrastā” Aleksandra Būmaņa) melodiju un instrumentālo partitūru skaņu raksti devuši *muzikālos ietēpus* teātra pirmizrāžu partitūrām, kas šodienas latviešu mūzikas kultūrā ieguvušas *teātra žanra* apzīmējumu.

Teātra mūzikas vēsturniekiem šī žanra XX gadsimta pirmās puses hronoloģija, pateicoties Eduarda Smiļģa *ģ ē n i j a s p ā r n o t a j a m gara bēnam*, 1920. gada nodibinātajam Dailes teātrim, ir devusi mājvietu četriem latvju teātra mūzikas klasiķiem.

Burhards Sosārs (Sossars)

1890. gada 15. martā bij. Cirstu [Jumurdas] pagastā – 1953. gada 12. martā Rīgā

Burhards Sosārs dzimis un audzis Cēsu apriņķa gleznainās Vidzemes vidienē, skolojies Jumurdas, vēlāk Vecpiebalgas draudzes skolās. 1910. gadā, vecākiem pārceļoties uz Rīgu, jauneklis tēva - Rīgas klavierfabrikas tīrskanotāja - ietekmē sāk nopietnas mācības klavierspēlē Gižicka Mūzikas skolā. Ap 1912. gadu jauneklis mūzikas skolotāja un kordiriģenta darbu padara par savu specialitāti. Pirmā Pasaules kara laikā Pēterburgā, Burhards Sosārs uzsāk klavierspēles un mūzikas teorijas disciplīnu apguvi Pēterburgas konservatorijā. Daudzu latviešu mūziķu slavenajā *alma mater* Burhards Sosārs „nomaisās” gandrīz desmit gadus, šajā laikā paspējot pianista – kino izrāžu spēlmaņa gaitās iegūt pamatīgu improvizatora praksi, kas lieti noder talantīgajam *konservatoristam*, kurš pelna iztiku arī kā vairāku teātra amatiertrupu pianists-koncertmeistars. No 1918. līdz 1921. gadam, viņam uzticēti Pēterpils Latviešu Strādnieku teātra muzikālās daļas vadītāja atbildīgie uzdevumi. 1922. gadā vienu mācību gadu izdodas papildināties kompozīcijas mākslā Drēzdenes konservatorijā. Atgriezies Latvijā, daudzsološais teātra skaņradis no 1923. līdz pat 1940. gadam ir Dailes teātra muzikālais konsultants un ir mūzikas autors vairāk kā 200 iestudējumiem (*Princese Gundega un karalis Brusubārda, Maija un Pajja, Steņka Razins, Vecais pilskungs, Preilenīte*, tostarp dziesmu spēlēm *Dzīves vilņos, Ventas dziesma, Putna piens, Puškins, Sendienās*). Maz būs tādu, kas nezina viņa *Kavaleru gadu* un *Āksta dziesmu* izrādēm *Gesta Berlings* un *Āksts*. Par nožēlu, laika gaitā partitūras bija izkaisītas pa dažādu teātru nošu skapju plauktiem...

Kā pazuda toreiz, tā paliktu zuduši arī tagad, tomēr tagadējais Dailes teātra muzikālais vadītājs Juris Vaivods drosmīgi uzņēmies paspēt apgūt sen jau nepaspēto un nokavēto...

Burhards Sosārs, atskatoties uz teātra pirmajām 10 sezonām:

„Kad pēc pirmā darbības gada ienācu Dailes teātrī, viņa muzikālais aktīvs sastāvēja no viena veca pianīno, tāda pat harmoniuma un maniem desmit pirkstiem. Tagad turpretim ir inscenējumi, kuros piedalās līdz 17 mūziķu. Maz būs pagājušos desmit gados lugu, kuras nesāktos ar kādu muzikālu ievadu un nebeigtos ar muzikālu izskaņu, bet ne mazums ir lugu, kuras līgojas vienās skaņu šūpotnēs. Tas vien, kaut arī ēji, rāda, ka mūzika kā nešķirama sastāvdaļa Dailes teātrī aug līdz ar šo iestādi.”

Burhards Sosārs ar Dailes teātra orķestra mūziķiem 1930. gads. *KLIO* foto no RMM krājumiem

Jānis Kalniņš

1904. gada 3. novembrī Pērnāvā, Igaunijā – 2000. gada 23. novembrī Frederiktonā, Kanādā

Jānis Kalniņš ir izcils komponists, ērģelnieks-improvizators, diriģents – vairāku pēckara latviešu trimdas Dziesmu svētku virsdiriģents, profesors, Frederiktonas Skolotāju koledžas Goda Dr.

Ģimenē un sabiedrībā Jānis Kalniņš mīļi dēvēts – *Janka*, un šo iesauku viņš labprāt saglabā līdz mūža noslēgumam... Ieskaitot teātra izrāžu mūziku, Jāņa Kalniņa komponista radošā mūža mantojums aptver ap 400 lielāka un mazāka apmēra opusus.

Jāņa Kalniņa pievilcīgā cilvēciskā personība jau kopš pirmskara gadiem guvusi lielu sabiedrības apbrīnu un nemitīgu *apjūsmu*. Aristokrātiska elegances raksturo viņa stāju arī trimdas laikmetā. Mūzikas stilā daudz asprātības, profesionālās rakstības veiklības. Tomēr daļrādes kopumu caustrāvo ētiski cēla, filozofiski dziļa dzīves uztveres nopietnība. Muzikālās dramaturģijas simfonisks vēriens. Klasiska – īsti “vītolska” formas skaidrība. Melodiskās izteiksmības trāpīgums un spēcīgs, patiesīgs emocionālais pārdzīvojums. Latvijas pirmās brīvvalsts idejām nelokāmi uzticīgs patriotisma un reliģiskās pārliecības svēts pašapliecinājums. Pirms kara Latvijas Nacionālajā teātrī un Otrā Pasaules kara gados, strādājot par sabiedrības apjūsmotu diriģentu-komponistu Latvijas Nacionālajā Operā, Jānis Kalniņš latviešu teātra mūzikas žanrā darbojās ar sev raksturīgo *simfoniķa* vērienu

Paula Baltābola un Ansis Gulbis Ādolfa Alunāna un Jāņa Kalniņa dziesmu spēlē *Seši mazi bundzinieki*

1935. gads. Režisors Eduards Smiļģis. Kārļa Baula studijas foto no RMM krājumiem

Kā šo rindiņu autoram savā laikā liecinājis Margēris Zariņš:

„ /../ [bija] tiklab Burhards Sosārs, kā Jānis Kalniņš ar savām vērienīgajām simfoniskā orķestra partitūrām, kuras savā saturā un instrumentācijas krāsainībā no pirmizrādes līdz jaunai pirmizrādei vienmēr mūziku sastāva ziņā bija attiecīgās lugas saturam un raksturam prasmīgi, gaumīgi piemērotas. Mūsdienu teātra komponisti sen jau vairs nenodarbojas ar „tīru”, *skrupulozi filigrāni* izstrādātu skatuves oriģināldarbu sacerēšanu. Magnetofonu audiokasetes, modernie CD ieskaņojumi, dažādo audio-video aparātu tehniskie paņēmieni ir tie *jaunie ieroči*, kas viņu teātra mūziku atšķir no XX gadsimta 20.– 50. gadu teātra partitūru autoriem...”.

No Jāņa Kalniņa teātrim rakstītajiem darbiem Dailes teātrī vislielāko ievērbu guvusi dziesmu spēle *Seši mazi bundzinieki*, kuras fragments iekļauts arī jaunajā izlasē.

Tuvojoties pirmās desmitgades noslēgumam, Dailes teātra repertuārā ienāk t.s. dziesmuspēles. Pati populārākā - *Trejmeitiņas* – piedzīvojusi nebijušu izrāžu skaitu – 300. Trejmeitiņas – Elvīra Bramberga, Austra Baldone, Olga Švarcberga novalkājušas ne vienu vien drēbju kārtu. Elvīra Bramberga dziedāja visās tajā laikā uzvestajās dziesmuspēlēs, savukārt Kārlis Pabriks bija ne tikai dziedātājs, bet arī galveno varoņu – mīlētāju atveidotājs.

Elvīra Bramberga un Kārlis Pabriks Ādolfa Alunāna un Jāņa Kalniņa dziesmu spēlē *Seši mazi bundzinieki*

1935. gads. Režisors Eduards Smilģis. Kārļa Baula studijas foto no RMM krājumiem

Skats no Mārtiņa Ziverta lugas *Āksts*

Luga kļuva ne tikai par populārāko Ziverta sacerējumu (tapusi 1937. gadā), bet arī apvija leģendām aktieru mūžus (kaut vai, domājot par Irmas Laivas Kendelu), un kur nu vēl Burharda Sosāra *Āksta dziesma*, kas kļuva par aktieru himnu. "Reiz dzīvoja kāds muļķa Āksts..." laikam nav tādu teātra apsēsto, kam sirds neietrīsētos, atskatot šiem vārdiem. Pat tad, ja nav redzēta neviena *Āksta* izrāde.

2000. gadā to Dailes teātrī vēlreiz uzved režisors Kārlis Auškāps.

Viljams Šekspīrs-Herberts Zommers(no kreisās)

Džigs – populārais komiķis Augusts Mitrēvics slavenās *Āksta dziesmas* pirmais izpildītājs.

„Kad viņš pirmizrādē esot sācis to dziedāt, skatītāji gaidījuši ko smieklīgu un kāds arī iesmējies, bet, dziesmai pilnīgā klusumā izskanot, daudzi zālē raudājuši”, atceras Vera Singajevska.

1938. gads. Režisors Kārlis Veics. Foto no Dailes teātra arhīva

Olga Krūmiņa, atšķirībā no daudziem dziedošajiem aktieriem, ieguvusi arī profesionālu muzikālo izglītību un bijusi skaista mecosoprāna īpašnice. Uz skatuves dziedājusi visu savu aktrises mūžu.

Olga Krūmiņa Foto no Dailes teātra arhīva.

Dailes teātra direktors, aktieris un režisors Leonīds Leimanis, vēlāk- arī kino režisors. Viņš lieliski dziedāja, tieši viņa balss klausītājus pirmo reizi iepazīstināja ar nu jau nemirstīgo dziesmu *Es gribu tavu foto*.... Un tieši viņš, liels mūzikas cienītājs, pieņem Marģeri Zariņu darbā par mūzikas konsultantu.

Lūk Marģera Zariņa atmiņas: „Viņš (Leonīds Leimanis) paņēma mani aiz rokas un rauja cauri gaitenītiem, pa skatuves apakšu starp butaforijām un podestiem uz divainu telpu, pilnu nošu pultīm un apdauzītiem mūzikas instrumentiem, pieveda brūnai kastei, atrauj vāku, ieslēdz motoru un triumfēdams saka:

- Hamonds! Īsts hamonds! Vienīgais Rīgā! Tikai Kohs prot uz tāda spēlēt, mēs viņu aicinām uz izrādēm. Mūzika būs jāraksta arī šim instrumentam, tas ir zelta vērts.

Rādu seju, ka pirmoreiz mūžā redzu Hamondu. Patiesībā tādu jau biju uzgājis Jāņa baznīcā, izpētījis un iemācījis rīkoties ar visiem reģistriem un kombinācijām. Piesēžos un mēģinu. Tad laižu vaļā par visu naudu. Lai nu ko, bet ērģeles jau gan vēl neesmu aizmirsis spēlēt.

Direktors, kuram nav lielākas vājības par ērģelmūziku, tīri vai salecas.

- Zariņ... lieta nokārtota! Mēs to Kohu tūliņ atlaidīsim...

- Tā nu gan ne, - protestēju. — Kohs ir mans bijušais kursa biedrs.

Lai viņš spēlē. Vienam taču jādirīgē.

- Pareizi, - saka direktors. — Orķestris mums ir liels. Un būs vēl lielāks. Ak, Zariņ, Zariņ, kaut tu zinātu, kas man viss padomā...

Steidzīgais direktors ar šalli ap pleciem mani galīgi apbūris. Viņš sola man orķestri. Viņš jau mani uzrunā uz „tu” kā brāli, kā sev līdzīgu... Saku: līdz rītam pārdomāšu, bet iekšīgi esmu jau pārdomājis. Te būs mana īstā vieta! /.../

Sākas manas enciklopēdijas jauna — patiešām optimistiska nodaļa. /.../

Manā rīcībā vienpadsmit pultis ar deviņpadsmit štata mūziķiem. Kur tad vēl slavenās Hamonda ērģeles, uz kurām var imitēt gan ksilofonu, gan zvanu spēli, gan saksofonu! Vesela trokšņu efektu baterija: brezenta tecilas vējam, skārda plates vētrai, tērauda lemesis orkānam un zirņu maisiņš — krusai.

Visa debesu stihija manā vestes kabatā. Esmu valdnieks pār negaisiem un jūrām!

Foto no Dailes teātra arhīva

Milda Klētniece bija izcila dramatisko lomu aktrise, kas varēja arī dziedāt. Savulaik viņa aktrisei Mirdzai Martinsonai esot teikusi, ka aktrise tā īsti sākas tikai ap četrdesmit gadiem. Viņa tad vēl spēlēja Džuljetu.

Milda Klētniece Aleksandra Gladkova un Burharda Sosāra vadeviļā *Sendienās* 1946.gads. Režisors Aleksandrs Leimanis. Foto no RMM krājumiem

1940. gadā patstāvīgu darbu alkstošajam jaunajam mūziķim Marģerim Zariņam paveras laimīga iespēja pārņemt Burharda Sosāra mūzikas konsultanta posteni, lai Eduarda Smiļģa vadībā desmit gadus (līdz 1950.gadam) strādātu par Dailes teātra mūzikas konsultantu. Kā vēlāk atzīst pats Marģeris Zariņš, tā ir viņa *otrā konservatorija*, kad komponēta un paša diriģēta skatuves mūzika vismaz 44 Dailes teātra pirmizrāžu krāsainiem uzvedumiem...

MARĢERIS ZARIŅŠ

1910. gada 24. maijā Jaunpiebalgā – 1993. gada 23. februārī Rīgā

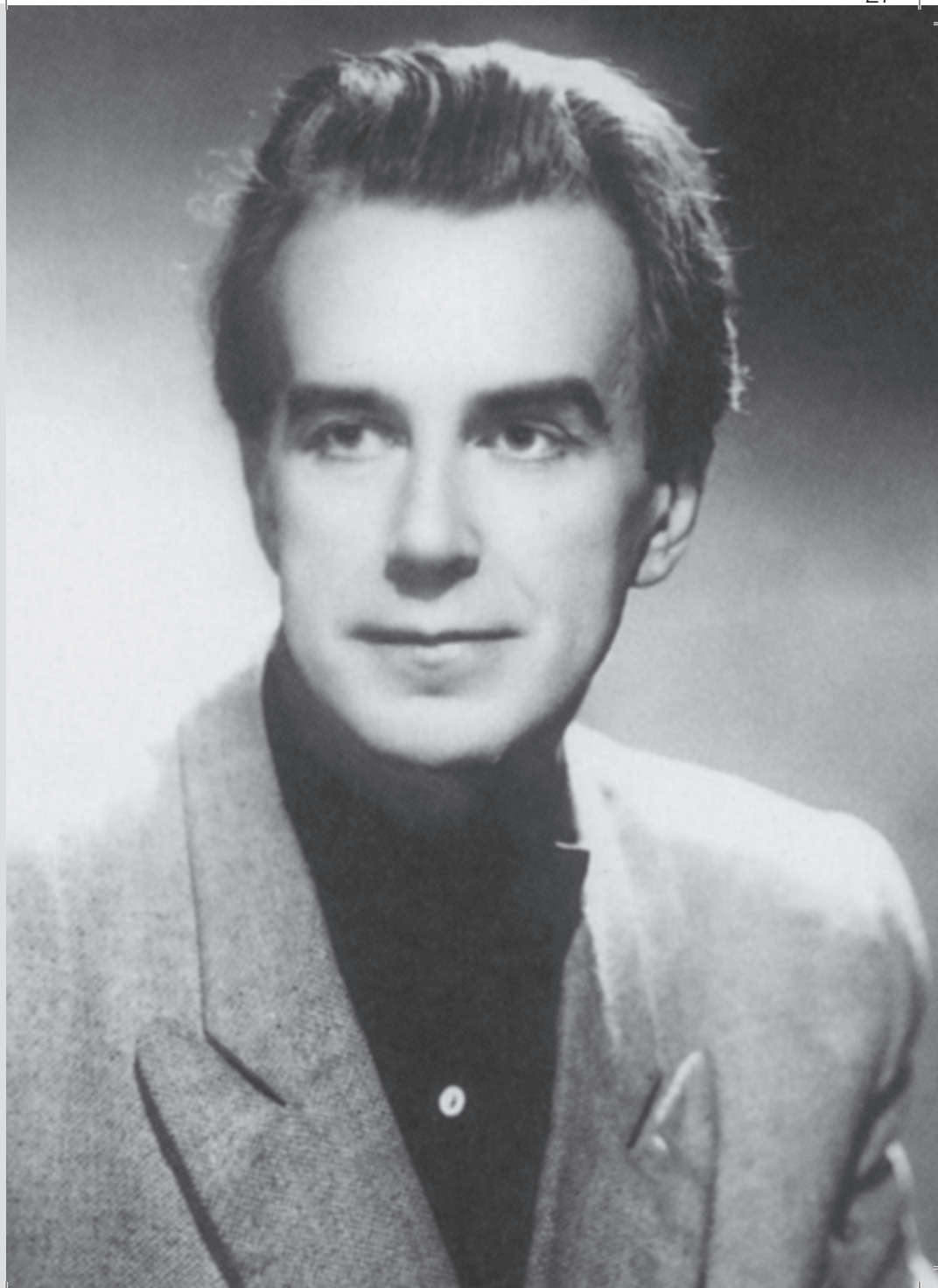
Izcilais latviešu komponists, publicists, literāts un rakstnieks, kā to liecina viņa tagadējai simtgadei veltītie jaunākie pētījumi, laika biedru un daudzo draugu atmiņas, ir latviešu mūzikas kultūrā agrāk nepieredzēts *barona Minhauzena tipa* fantasts. Augsti inteliģents *nebēdnieks* un *jokdaris*. Ja viņam latviešu mūzikā varētu būt kāds līdzinieks, tad tas ir tikai pēc Otrā Pasaules kara trimdas bēgļu gaitās aizklīdušais „zvērīnātais” teātra mākslinieku sabiedrībā skolojies *Janka* – talantīgais „vecā” Alfrēda Kalniņa dēls Jānis Kalniņš.

Teātra mūziķa mūžs un 1940. – 1950. gadu muzikālā darbība Dailes teātrī ir Marģera Zariņa „dzīves UNIVERSITĀTES”, un, pateicoties tām, viņa partitūru sarakstā noteicošā loma ir piecām operām, vienai operai – baletam, 3 oratorijām, 7 koncertžanra opusiem, kora, solo, bērnu dziesmām, latviešu folkloras vokālajām un instrumentālajām apdarēm, mūzikai 44 teātra izrāžu un kino (vismaz 16 mākslas filmu) oriģinālpartitūrām, vairākām kantātēm.

Kaut Marģeris Zariņš nav rakstījis ne simfonijas, ne mūziklus, augstākminētie darbi veido apbrīnojami vispusīgu darbīgā skaņraža mūzikālā mantojuma kopumu, kurā rodami atsevišķos izdevumos vai rokrakstos sakrājušos partitūru vismaz 400 (!!!) nosaukumi!

No prof. Jāzepa Vītola skolas un savas teātra mūzikas komponista desmit gadu prakses Marģeris Zariņš ir ieguvis izcilu jaundarbu klāsta *toleranci*. Viņa skaņu rakstos valda spilgta mūzikālā tēlainība. Žanriskums. Atskaņotāju mākslinieku sastāva izvēlē un mūzikas satura tēlainībā – nemitīgi jaunu stilistisko paņēmieni meklējumi. Kopš agras jaunības skaņradis aizrautīgi seko līdzī sava laikmeta pasaules ģēniju mākslinieciskajiem sasniegumiem. Safīdzinājumā ar daudziem citiem savas paaudzes latviešu skaņražiem, Marģeris Zariņš apzināti centies muzikālajā rokrakstā būt nevis viengabalaini nemainīga, bet – gluži pretēji – daudzveidīgi daudzšķautņaina muzikālā stila adepts. Viņš prot meistarīgi atdarināt (stilizēt) globāla mēroga muzikālo un literāro dižgaru radošos paraugus: gan Aleksandra Skrjabinas sarežģīto harmoniju *fantastiku*, Igora Stravinska stilistisko *hamelonismu*, Karla Orfa instrumentālās ritmikas pārdrošo krāsainību, gan vācu folkloras jokdara Tila Pūcesspieģeļa bezbēdību un leģendārā kurzemnieka Didriķa Taizeļa latvisko, daļēji paša Marģera Zariņa *ventiņiski* „izgudroto” šķelmību.

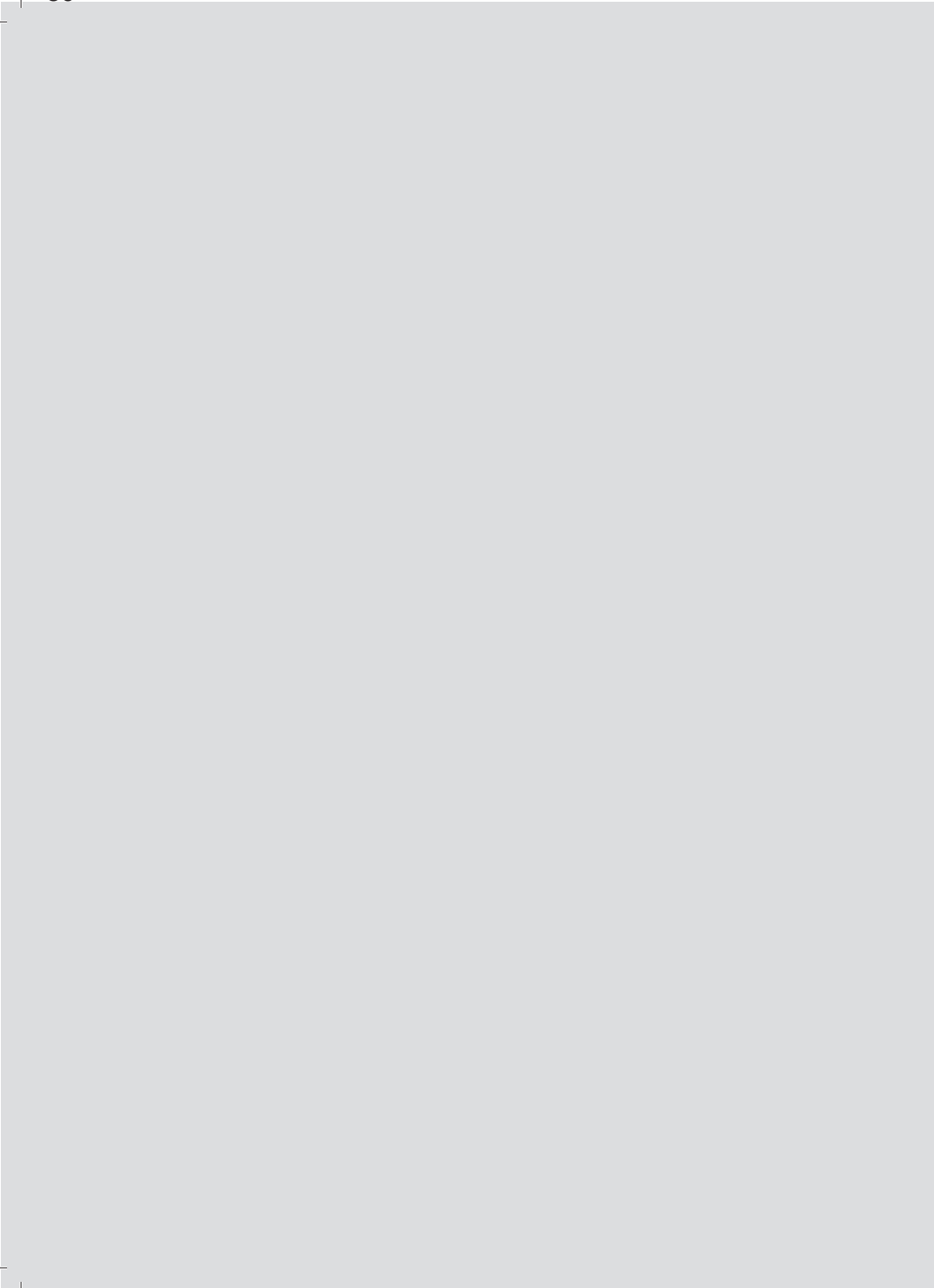
Šīs radošās oriģinalitātes savdabības no Marģera Zariņa mūzikas gadu gaitā pakāpeniski pārkausējas arī Meistara literārajos sacerējumos, kas, rakstnieka vārdiem runājot, balstās uz viņa aprakstīto notikumu asprātīgi *minhauzēnisko* pārdrošnieka principu: „**VARBŪT TĀ BIJA, VARBŪT – NEBIJA, BET TĀ VARĒJA BŪT BIJIS...**”. Ļoti iespējams, ka Marģera Zariņa veikli sarakstītie literārie opusi ir jāuzskata par dzinēj spēku viņa ātros tempos un optimistiskās noskaņās, bez sevišķas piepūles, vienmēr raiti, veikli un trāpīgi sacerētajai VECMEISTARA – SIMTGADNIEKA oriģinālmūzikai. Latvju klasiķu, tāpat sava laikabiedru skaņu mākslā, no šī viedokļa, **Marģeris Zariņš jāuzskata par XX gadsimta latviešu radošās kultūras sasniegumu īpašu fenomenu.** Labi atceros Marģera Zariņa mūzikā pašu galveno – lugā tēloto varoņu *orķestrālos* raksturojumus, arī latviešu muzikālās folkloras ietekmes – skatuves dejās un dziesmās. Te kā piemēri labi der tādas izrādes kā *Ceļa cirtēji, Uguns un nakts, Upesciema pavasaris, Zelta druva, Dubrovskis, Divpadsmitā nakts, Liela brēka, maza vilna, Spartaks, Anna Kareņina*, kā arī dziesmu spēle *Dzejnieks un roze*. Šodienas slavenā simtgadnieka dzīvei un daiļradei veltīti latviešu un cittautu mūzikas, tāpat arī literatūras speciālistu, s i m t o s skaitļojami raksti, apceres, dažāda cita žanra (no nelielām brošūrām sākot, līdz veselām grāmatām) vienkopus aptveramie unikālie bibliogrāfiskie materiāli. To skaitā arī paša Marģera Zariņa Latvijas un cittautu presē sagabājušies raksti, intervijas un citi viņa neparasti spilgo literāro talantu apliecināšie XX gadsimta otrās puses periodikā atrodamie publicējumi. Atskaitot vecmeistara oriģinālgrāmatas, pagaidām šo periodikas materiālu kaudzes vēl neviens zinātnieks nav sasummējis. Nešaubos – tie noteikti būs vairākos ne simtos, bet tūkstošos uzskaitīti....

Andrejs Upīts kopā ar aktieriem pēc *Spartaka* pirmizrādes.

Pirmais no labās Artūrs Filipsons- Spartaks. Viņš bija viens no vadošajiem varoņlomu tēlotājiem Dailē teātrī- Raiņa Lāčplēsis, Maksima Gorkija Jegors Buličovs, lomas citos iestudējumos - uz viņu lielā mērā balstījās viss teātra repertuārs.

1945. gads Režisors Eduards Smiļģis. A. Lerha foto no RMM krājumiem

Margēra Zariņa – mūzikas konsultanta atmiņas par kopdarbu ar Smiļģi:

- „Pagaidi, tagad es runāju! Vai tu vari drusku paklausīties?
Komponē, lūk, tā: sākumam – helikons! Pēc tam – orkāns,
pašās beigās – volumens. Bet tikai ļoti, ļoti adagio...”

Hm... Pēc šiem vārdiem mūzikas konsultantam bija skaidrs, ka viņa uzdevums: 1/ uzminēt, skaņas, kas plosās Smiļģa dvēselē, 2/ fiksēt tās – šitenā, kā to sauc, sistēmā, 3/ instrumentēt un iekļaut inscenējumā. Īpaša iniciatīva no manis netiek gaidīta... Labi.

Taču, ko nozīmē mistiskie apzīmējumi – helikons, volumens?

Adagio – skaidrs, bet kas volumens – volumens?

Lietas labā Smiļģis pāriet uz latviešu valodu. Izrādās, ka volumens nav nekas cits kā pilns orķestra skanējums. Helikons – dārdoši zemie toņi. Orkāns? Nu, tas esot gluži vienkārši – orkāns, bet ko adagio nozīmējot, to taču gan laikam es zināšot? Kāda runa – skaidrs.

- Tev nu jālido līdzī dzīvajām, varbūt no tevis iznāks kaut kas līdzīgs kaijeniekam /Čaikovskim/, varbūt arī ne... Bet man vajadzīgs konsultants, kas nāks man līdzī pa valzivju ceļu. Au revoir!
Pasauc Induli! „

Tāds nu reiz bija Smiļģis.

Dziedošā aktrise Elvīra Leimane bieži izrādēs „aizkadrā” dziedāja vadošo aktrišu vietā. Kādā *Pēra Ginta* izrādē viņa galvenās varones vietā dziedājusi Solveigas dziesmu, bet skatuves strādnieks, kļūdas dēļ, vēl pirms dziesmas beigām nomainījis dekorāciju un visa skatītāju zāle ieraudzījusi aiz klints stāvošo īsto dziedātāju.

Elvīra Leimane. Foto no Dailes teātra arhīva

Vēl mazliet no Margēra Zariņa atmiņām:

„Mani mācekļa gadi sākās ar incidentiem.

Dailes teātris iestudē L.Slavina „Intervenci”. Inscenētājs Smiļģis, režisors Smiļģis, es – viņa mūzikas konsultantiņš. Štatu sarakstos melns uz balta – muzikālās daļas vadītājs un diriģents. Bet Smiļģis apgalvo, ka man te nekas nebūšot jāvada, viņš vadīšot visu viens pats. Tikai fona mūziku un pāris dziesmu...

- Rādi šurp, kā skan... Ne velnam neder, – saka Smiļģis. – Nav tas...

Spēlēju vēlreiz. Beigu beigās – pieņem kā pamatu, uz kura var rasties Mūzika.

Esmu šai mūzikai uz pēdām. Smiļģim vajag, lai būtu smeldze... Der Schmelz / daiļskanība, melodiskums/. Viņš te kaut ko jauc. Smeldze jau nav der Schmelz... Es viņu paķeru uz smeldzi: spēlēju un dziedu; tas aizkustina Smiļģa bērnišķīgo dvēseli. Viņa mīļākie instrumenti – trompete, vijole un kaut kādā komisijas bodē par butaforiju nopirktais zuzafons – briesmīgi liels misiņa rags, ko Smiļģis sauc par helikonu. Bez helikona nav iedomājama neviena izrāde, viņš pūlas to, kur vien iespējams, parādīt arī uz skatuves. Tikko Smiļģis ierauga helikona ēnu drapērijās, viņš aizmirst aktierus un sajūsmināts piegrūž man sānos.

- Edz, kur tuba mirum – mans helikons!

Aktrise Ērika Ferda bija ne tikai laba dziedātāja, bet arī ilggadīga Dailes teātra studiju pedagoģe un izrāžu kustību konsultante.

Ērika Ferda- kņaziene Tverska Ļeva Tolstoja lugā *Anna Kareņina*

1949. gads. Režisors inscenētājs Eduards Smiļģis, režisore Felicita Ertnerē.

Foto no RMM krājumiem

Mēs, muzikanti, atrodamies pagrīdē, mēs dzīvojam paši savu dzīvi, jo nevienam nav ne jausmas, kas notiek uz skatuves. Mūsu uzdevums – gaidīt, kad iedegsies mazā signālspludziņe. Kad tā dziest, tad jāspēlē, tad es iekliedzos – numurs pieci, Zuāvu dziesma – trīs un četr' - aiziet! (Kādreiz ir atgadījušies traģiski pārpratumi. Piemēram, „Annā Kareņinā” mūziķiem neviens nepaziņo, ka tiek atkārtota Annas un Vronska izskaidrošanās. Mēs šķiram notis nākošo numuru, gaidām signālu un sākam – trīs un četr' - aiziet! Izrādās, ka uz Annas gala vārdiem „Man... būs... bērns...” atskan zirgu sacīkšu brašais maršs. Anna Kareņina sašutusi, viņa raud un šodien vairs nav spējīga mēģināt).

Teātra darbības otrās desmitgades lielāko veiksmju vidū noteikti jāmin izrāde *Anna Kareņina*.

No preses atsauksmēm, atgriežoties no viesizrādēm Maskavā:

„Lilīta Bērziņa ir neatkārtojama Anna. Tik laba, ka, rīkojot nākošās viesizrādes Maskavā, šo izrādi komisija repertuārā neiekļaus, jo tik labas Annas Kareņinas Maskavā, kur tāpat iet *Anna Kareņina*, nav – lai neizēnotu viņu slavenību.”

Lilīta Bērziņa- Anna, Anta Krūmiņa- Serjoža Ļeva Tolstoja lugā *Anna Kareņina*

1949. gads. Režisors inscenētājs Eduards Smilģis, režisore Felicita Ertnere.

Foto no RMM krājumiem.

”Intervencē”, par laimi, atstāta sprauga skatuves dēļos, pa kuru muzikālās daļas vadītājs ar vienu aci var redzēt vismaz, kurš cēliens pašreiz iet. Uz skatuves dzied interventi – zuāvi, franču algoṭņi, un izmisuši raugās skatuves spraugā, kur vicinu savu roku – viens un div’, un trīs un četr’! Viņi nedzird orķestri, es nedzirdu viņus, mēs esam viens otra cienīgi.

No zāles tumsas atskan Smilģa balss:

- Adagio! Zariņ, adagio!

Pievelku lēnāk, smeldze dubultoņas, klarnete aizrijas un zuāvi dzied katrs savā meldiņā.

- Stop! Sto-op! Melduci, lai Zariņš nāk šurp! Rikšos!

Kad esmu izlīdis pa lūku un elles tumsā sataustījis Smilģi, viņš nosēdina mani sev blakus un klusi saka:

- Vakar norunājām, ka orķestris spēlēs ļoti, ļoti adagio...
Bet ko tu dari?

- Bija taču adagio...

- Nu, tādā gadījumā spēlē trīs reizes adagio. Adagio adagissimo.

- Būs!

Gaudojām kā ubagi pie baznīcas, bet Smilģim nav vēl pietiekams adagio.

Stop! Sto-op! Sto-o-o-op!

Arī aktieris un pedagogs Kārlis Šteinbergs bija ieguvis profesionālu mūziķa izglītību, tādēļ teātra pastāvēšanas trešajā desmitgadē bija neaizstājams dziesmuspēlēs.

Kārlis Šteinbergs. Foto no Dailes teātra arhīva

Smiļģis liek nocelt lūkai vāku, iebāž galvu pagrīdē, noskatās. Tad ar valdonīgu žestu pārdala orķestri divās vienlīdzīgās daļās un saka:

- Orķestris par lielu. Šī puse lai paliek, tā otra puse lai iet mājās!

- Bet kā tad tā? – mēģinu protestēt...

Vijoles aiziet, čells aiziet, paliek tikai helikons, lielās bungas un trompete.

- Dari, ko tev liek! Atkārtot zuāvu dziesmu!

Ļaunā priekā sāku – trīs un četr' - aiziet!

Nakts tumsā maigi atskan tamburīns,

Raud vijole un uguns dzirkstis sprakšķ...

- Zariņ, ko tas nozīmē? – bāls prasa Smiļģis.

- Tas nozīmē, ka viens no mums orķestra lietās ir galīgs nejēga!

– atcērtu, bet tūliņ jūtu, ka esmu izdarījis lielu muļķību.

1959. gadā jaunās autores Ventas Vīgantes „jauniešu luga” *Palmas zaļo vienmēr* kļuva par „kases gabalu”. Induļa Kalniņa komponēto dziesmu *Silvas valsis* dziedāja visās malās. Lieliski savos tēlos iedzīvojās Mudīte Šneidere, Uldis Lieldidžs, Arturs Bērziņš, Roberts Ligers, Jānis Jurovs un citi jaunie (lielākoties no Konservatorijas nākušie) aktieri. Arī Eduards Pāvuls, kurš dziedāšanu uz skatuves aizstāja ar dziļu un patiesu mīlestību pret savu tautu.

Eduards Pāvuls- Valdis Vētra izrādē *Palmas zaļo vienmēr*.

1959. gads.Režisore Felicita Ertnerē. Foto no RMM krājumiem

Smiļģis apsēstas pirmajā rindā, atspiež galvu rokās un sēd, un klusē... Eju tam klāt un apjucis kaut ko murminu, man ir tik ļoti žēl viņa, šī lielā bērna. Kādēļ? Tādēļ, ka aktieru pulkā jautra sakustēšanās.

- Redz, ko jaunais – dod pretī vecajam! Tu viņam vajag! Burkards (Burhards Sosārs) bija par daudz miermīlīgs...

- Starpbrīdī ienāc kabinetā, – saka Smiļģis.

Pēc brāziena viņš man saka nogurušām acīm:

- Kāpēc tu tā – personāla priekšā?

Man ir riebīgs kauns...

Savādi – no tās reizes kļuvām draudzīgi un atklāti. Prasīju: ko viņš saprot ar vārdu adagio?

- Nu, tas taču ir klusāk... Klusāk spēlējiet!

Norunājām atteikties no mūzikas svešvārdu lietošanas. Bet orķestri tomēr vadīšu es pats, un tā puse, kas aizgāja mājās, lai steidzīgi ierodas...

Tā bija vienīgā reize, kad Smiļģim uzspiedu savu taisnību...

Šodien, atverot teātra interneta mājas lapu, kā teātra simbols skan Burharda Sosāra komponētā *Kavaleru gada* melodija no *Gestas Berlinga*. Pirmais izrādes inscenējums tapa 1933. gadā un titullomu spēlēja pats Smiļģis. Presē tas tika nosaukts par Eduarda Smiļģa, Oto Skulmes un Burharda Sosāra meistardarbu: „Sedevers bija visas šīs izrādes inscenējums, /.../ bet tā veiksmes būtu krietni mazākas, ja titullomā darbotos aktieris ar mazāk spilgtu personību un vājāk izkoptiem izteiksmes līdzekļiem” Arī otrs inscenējums 1958. gadā padarīja tajā spēlējošos aktierus par publikas elkiem Eduards Pāvuls, Harijs Liepiņš un Vija Artmane Selmas Lagerlefas izrādes *Gesta Berlings*, kā šodien teiktu, reklāmas plakātā, kas retušējot „ļoti uzlabots”.

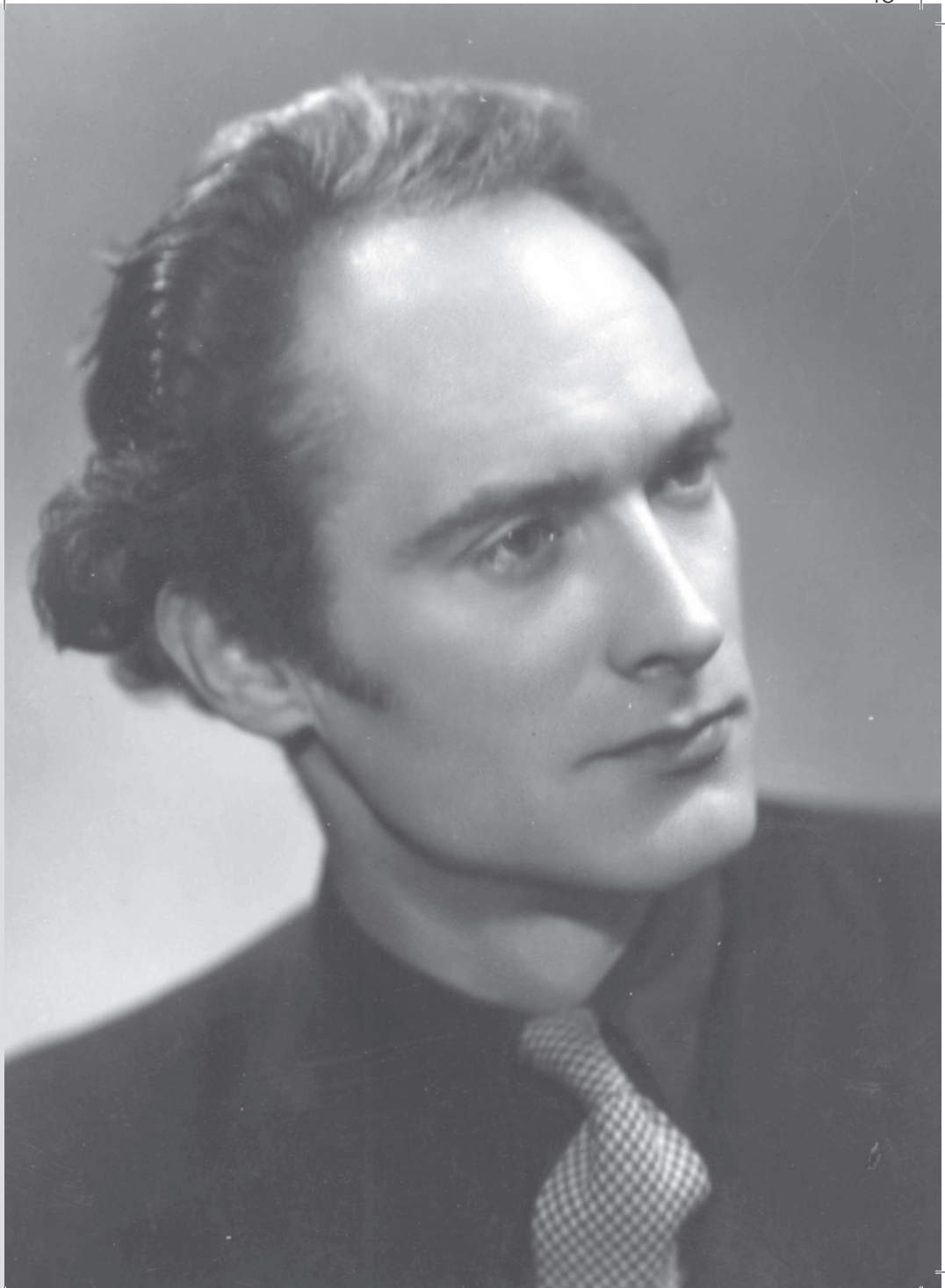
1958. gads. Režisors Eduards Smiļģis. L. Pantusa (LTA) foto no RMM krājumiem

INDULIS KALNIŅŠ

1918. gada 15. septembrī Rīgas apr. Bebru pag. – 1986. gada 3. jūlijā Rīgā

Ja Marģeri Zariņu pelnīti devējam par slavenā Burharda Sosāra muzikālo tradīciju pēcteci Eduarda Smiļģa Dailes teātrī, tad Induli Kalniņu aicinu uzskatīt par Marģera Zariņa radošās darbošanās vistiešāko turpinātāju – *strādības* spara līdzinieku latvju teātra un kino mākslas žanrā. Gan ne ārienē un cilvēciski sabiedriskajā stājā. Tiesa, arī viņam teātris bija mūža *otrās konservatorijas* prakse, jo, dažādu apstākļu dēļ viņš prof. Valentīna Utkina speciālās kompozīcijas klases absolvēšanas diplomu XX gs. 50. gadu vidū vairs „neizcīnīja”, bet mūziku „ražoja” aktīvi, būdams arī Latvijas Komponistu savienības pilntiesīgs biedrs.

Visšis mūsdienās par *teātra mūzikas klasiķiem* apzīmētais skaņražu četrinieks (neaizmirsīsim tajā ieskaitīt arī pirmskara *Janku* – Jāni Kalniņu!) savā cilvēciskajā būtībā bija muzikāli izcili apdāvināti radošie mākslinieki. Indulis, salīdzinājumā ar viņiem, ārēji izskatījās ne tik omulīgs un atraisīts. Atceros viņu mazāk smaidīgu, drīzāk biežāk īgnu, sevī klusi noslēgtu, ar savu dzīvi it kā neapmierinātu... Bet, tāpat kā viņa kolēģi, savas mūzikas rakstības tautiski oriģinālajā prasmē, attiecīgajai izrādei sacerētajās partitūrās viņš vienmēr atklājās kā veikls, bez jebkādām „radošām mokām” strādājošs profesionālis, kurš, gluži kā burvju mākslinieks, *birdināja* no darba svārku piedurknēm atkal jaunas un nedzirdēti trāpīgas melodijas, kas pēc Dailes teātra aktieru muzikālā priekšnesuma uz ilgiem laikiem, pat gadiem iegūla klausītāju un skatītāju atmiņā...

To varu šodien droši apgalvot tāpēc, ka divus vecākos no viņiem (Burhardu Sosāru un Jāni Kalniņu), mūzikas vēsturnieka darbošanās procesā pazinu it pamatīgi, galvenokārt no partitūrām, kamēr divus jaunākos (Marģeri Zariņu un Induli Kalniņu) iepazinu tiklab viņu ģimenes vidē, gan radošā darba rezultātā – skatuves mūzikas priekšnesumos, uzdrīkstēdamies viņus abus nosaukt par saviem seniem, labiem, par nožēlu, nu jau mirušiem draugiem...

Raiņa *Spēlēju Dancoju* Smiļģa režijā (atjaunots 1965. un 1977. gadā) teātra repertuārā noturējās visilgāk – vairāk par 20 gadiem, un tika spēlēts arī uz Dailes teātra jaunās skatuves. Induļa Kalniņa Tota dziesmas – kokles sidrabainās skaņas ilgu laiku jaunajā teātrī bija arī izrāžu sākuma signāls.

Harijs Liepiņš-Tots Raiņa *Spēlēju Dancoju*

1960. gads. Režisors Eduards Smiļģis. Foto no RMM krājumiem

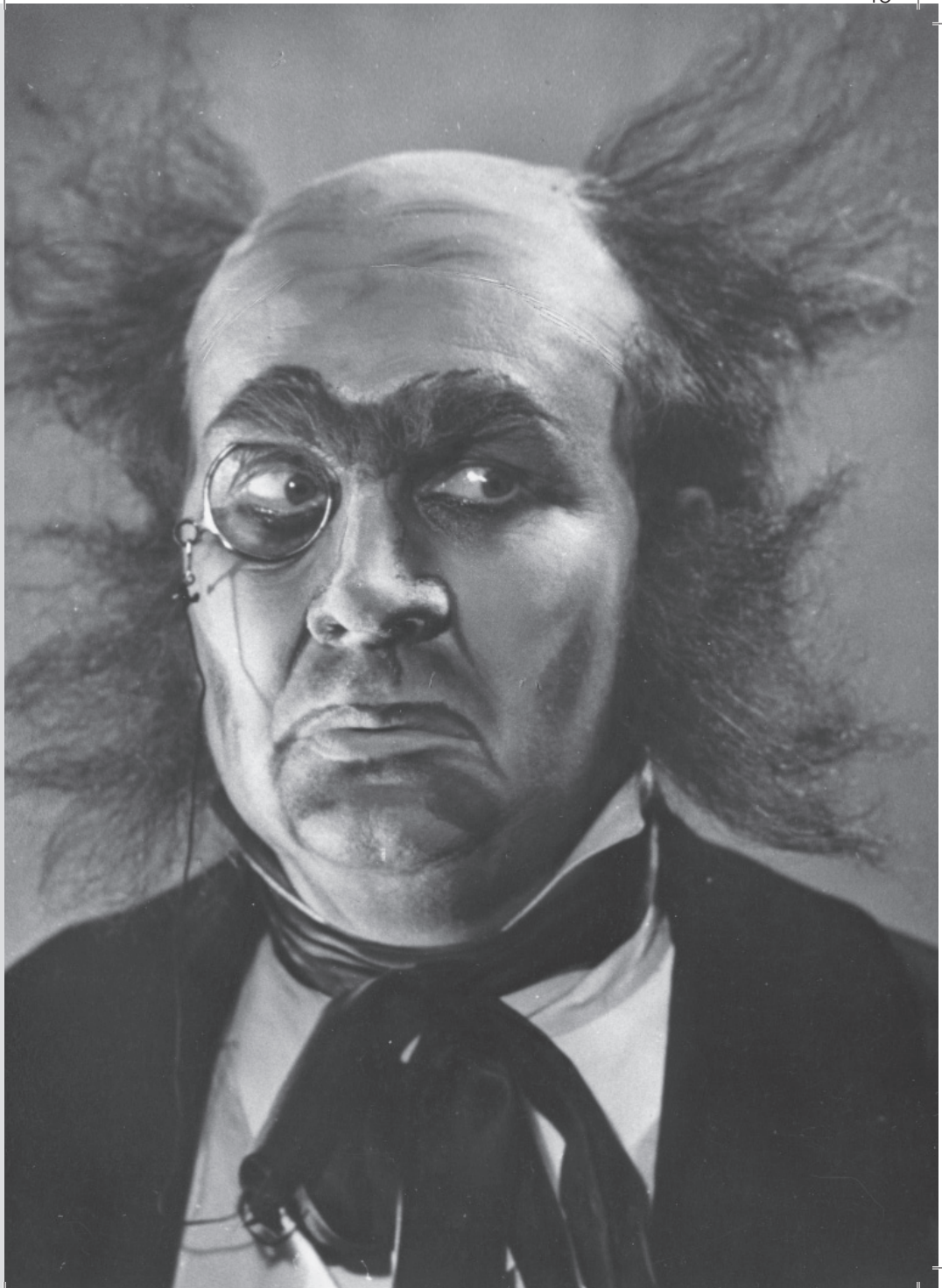

Induli Kalniņu personīgi sastapu Latvijas Valsts konservatorijas pēckara studentu sabiedrībā, kad viņš – manā virspusējā skatījumā – piederēja pie pirmskara *vecajiem – mūžīgajiem līgusotņiem*, kuram jau kopš 1937. gada kā Rīgas I ģimnāzijas absolventam bija laime vaigu vaigā skatīt divus savus lieliskos profesorus – Paulu Josuusu ērģeļspēlē (pēc viņa nāves Nikolaju Vanadžiņu) un Jāzepu Vītolu – kompozīcijas teorijas nodarbībās. Kad pēc Otrā pasaules kara nonācu LVK studentu saimē, pateicoties manām Dziesmusvētku vēsturnieka interesēm, kā arī kora mūzikas autora agrīnajam aktivitātēm, vairākkārt ar savām pirmajām *a cappella* kora dziesmu partitūrām tiku aicināts droši vērt Latvijas Radio kora dibinātāja un Dziesmu svētku virsdiriģenta Teodora Kalniņa (1890–1962), mana vecākā studiju biedra Induļa Kalniņa tēva, Lāčplēšu ielas 6. stāva plašā, mājīgā dzīvokļa durvis. Tiesa, Indulis, sen jau pēc apprecēšanās tur vairs nemitinājās (audzināja dēlu Daumantu – šodien slaveno Cēsu etnogrāfijas – tautisko rotu meistar). Taču šad tad gadījās viņu sastapt tēva un simpātiskās māmuļas – kādreiz aktīvās kora dziedones Hermīnes (dz. Ungures, 1892–1982) Kalniņas sabiedrībā. Tā kā tos gados mēs ar savu sievu bijām čakli Dailes teātra izrāžu apmeklētāji, tad gandrīz vai viss muzikālais repertuārs, kas kopš Induļa Kalniņa stāšanās slavenā teātra mūzikas konsultanta amatā (pēc Marģera Zariņa aiziešanas, sākot ar 1951. gadu līdz 1973. gadam) atradās viņa pārziņā, man bija i redzēts, i dzirdēts. Satiekoties ar tēvu un viņa apdāvināto dēlu, bija bagātīgas iespējas, atkal un atkal sirsnīgi kopēji apspriesties par *Dallitē* gūtajiem izteiksmīgajiem un spilgtajiem skatuviskajiem iespaidiem...

Aktiera Meistardarbs!

Artūrs Dimiters-Kungs Raiņa *Spēlēju Dancoju*

1960. gads. Režisors Eduards Smiļģis. Foto no RMM krājumiem

Vēl šodien no atmiņas nezūd latviešu (Blaumaņa *Indrāni*, *Raudupiete*, Aspazijas *Vaidelote*, Upiša *Ziedošais tuksnesis*, Raiņa *Pūt, vējiņi*, *Spēlēju, dancoju*, Zīverta *Minhauzena precības*, Vīgantes *Pēter, kur tavi dēli?*, *Palmas zaļo vienmēr* un daudzas citas), tāpat pasaules klasiķu (Tolstoja *Karš un miers*, Šillera *Marija Stjuarte*, Brehta *Krietnais cilvēks no Sečuanas*, Ostrovska *Bez vainas vainīgie*, Šekspīra *Liela brēka, maza vilna*, *Hamlets* un desmiti citu) lieliskie *dailēniešu* inscenējumi ar Induļa Kalniņa spilgtu, tēlaino muzikālo ietērp.

Teātra zinātnē goda vieta nu jau ierādīta Induļa Kalniņa sacerētajām dziesmām, kurām vēl arvien ir nemirstīga DAILES TEĀTRA HIMNAS (*Tota dziesma*) vai sadzīvē plaši iesakņota kāzu kanona (*Silavas valsis*) nozīme. Cits ar tādiem faktiem dižotos. Ne Indulis. Viņš, līdzīgi savam klusajam tēvam Teodoram Kalniņam, bija spilgtu un nozīmīgu radošo darbu *melnstrādnieks*, kurš par sava mūža devumu nekādus izcilos apbalvojumus ne gaidīja, nedz arī saņēma.... Komponista – ērģelnieka 50 gadu jubilejas autorkoncerts, ko Latvijas Komponistu savienība 1968. gada rudenī organizēja Doma zālē, pagāja bez skaļām ielas ļaužu *urravošanām* (Dailies teātrī situācija bija spožāka!). Tēvs dēla godināšanu, par nožēlu, vairs nepieredzēja. Gandarīti bija vienīgi kuplās Kalniņu ģimenes pārstāvji, īpaši Induļa jaunākās māsas Dzidras Vesseres talantīgās septiņas *meičas* (ne visi lasītāji zinās, ka viena no tām ir lieliskā teātra un kino aktrise Regīna Razuma).

Ar Gunāra Priedes lugu iestudējumiem saistīts jaunās aktrises Dinas Kuples vārds, kura spēlēs turpat vai visos šī autora lugu iestudējumos Dailies teātrī. Dramaturgs savas leģendārās lugas veļtījis tieši viņai.

Dina Kuple- Nataša Ļeva Tolstoja izrādē *Karš un miers*

1960. gads Režisore Felicita Ertnere. L. Bļodnieka foto no RMM krājumiem

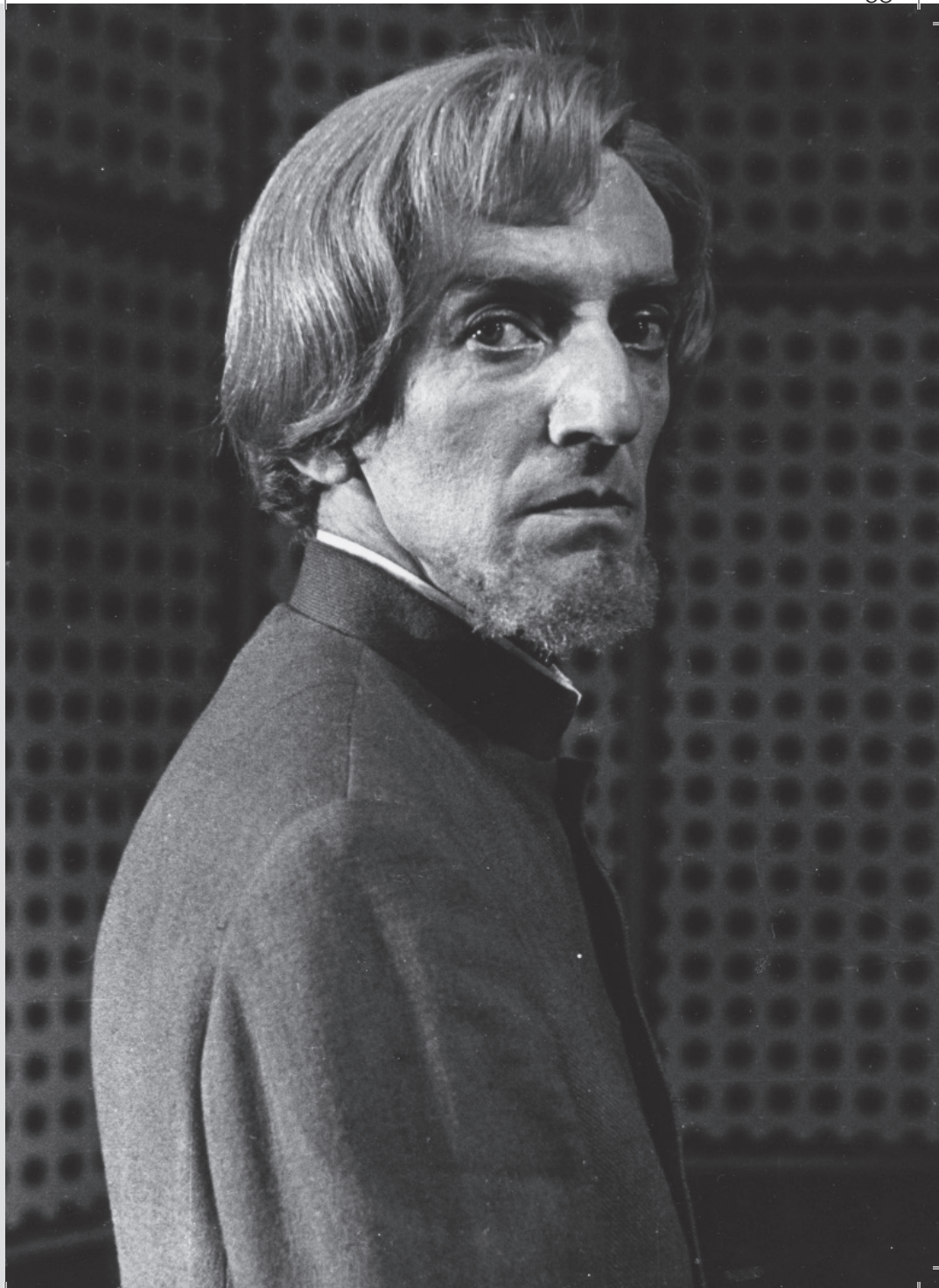
Induļa kolēģis un draugs Marģeris Zariņš tad jau vairs Latvijas Komponistu savienības valdē aktīvi nedarbojās, bet, tāpat kā šo rindiņu autors, par jubilāra spilgto radošo talantu (ko pārstāv ne tikai vairāk kā pussimts teātra izrāžu opusu, bet arī mūzika trīs kinofilmām – *Šķēps un roze*, *Kapteinis Nulle*, *Velna ducis*, un krietns skaits paša komponista vienmēr prasmīgi atskaņoto programmatisko ērģeļu skaņdarbu) no sirds priecājās. Atceros, ka vienīgi pašam komponistam toreiz viņa autorkoncerta rezultāti ne visai patika. Veselības pasliktināšanās dēļ viņš bija it kā krietni paguris savā radošajā sparā... Toties enerģiskā, sirmā māte Hermīne Kalniņa *sajūsmībā* staroja...

No Dailes teātra pensijā mītošo draugu es ne vienreiz vien sastapu I Meža kapu kapličā, piepelnoties ar vecā *harmonijuma* spēlēšanas māku, atsevišķus pazīstamus mirušos pēdējā gaitā izvadot..

Visatšķirīgākais no Dailes aktieriem. Citu vidū izcēlās ar savu izsmacināto šarmu un inteligenci. Pamanāms jebkurā lomā.

Valentīns Skulme Fjodora Dostojevskas izrādē *Idiots*

1969. gads. Režisors Pēteris Pētersons. A. Šmuškeviča foto no RMM krājumiem

Dalles teātra jaunie laiki sākās 1977. gada rudenī: toreiz ļaužu tūkstoši, ielu malās sastājuši, ar ziediem un gaviļiem pavadīja aktieru gājieni no vecās ēkas Lāčplēša ielā 25 uz jaunajām mājām Ļeņina (tagad Brīvības) ielā 75. Tie bija Jurgji ne tikai uz modernu funkcionālās arhitektūras celtni (Martas Staņas projektētais teātris iekļauts Latvijas Kultūras kanonā), bet arī uz citām mākslinieciskām iespējām. Vīlinot tieši ar tām – jaunu skatuvi, studiju, pulti, aparatūru, režisors Arnolds Liniņš jau laikus apvārdojis komponistu un Radio skaņu režisoru Juri Karlsonu. „Es uzreiz nepiekritu, bet tas bija tik vilinoši – rakstīt mūziku teātrim... Arī līdz tam mana dzīve bija saistīta ar skatuvi, vairāk gan baletu. Un teātris – tā ir ļoti salda inde”.

Leģendārā aktrise Vija Artmane Maksima Gorkija izrādē *Barbari*
1974. gads. Režisors Arkādijs Kacs. Foto no RMM krājumiem

Juris Karlsons par Dailes teātra galveno skaņu režisoru (tagad teiktu – muzikālo vadītāju) strādāja no 1975. līdz 1982. gadam. Mūzika izrādēm rakstīta arī vēlāk – pavisam divdesmit diviem Dailes iestudējumiem. Bet pirmais lielais pārbaudījums bija jaunās teātra ēkas atklāšanas uzvedums „...Visu savu mūžu...”, kuram vajadzēja restaurēt mūziku no daudzām aizgājušo gadu izrādēm. „Indulis Kalniņš pie diriģenta pulsts, es, jauns puika, pie režijas pulsts, studijā – Leimane, Ferda, Dimiters, Kalpaks!... Dailes teātra slaveno aktieru zieds pilnā krāšņumā,” atceras komponists, kura dienas gaitas krustojās ar lielajiem meistariem Hariju Liepiņu, Eduardu Pāvulu, Lilitu Bērziņu un Viju Artmani. „Vai zināt, kā tapa ieraksts izrādei „Sievietes, sievietes...”? Artmane to iedziedāja ar pirmo reizi! Un tas, kā teiktu Smiļģis, tika izdarīts ar tāādu! *volumenu!* Kā atvērtu šampanieša pudeli!”

Cieņpilni Karlsons runā ne tikai par aktieriem, bet arī režisoriem. Viņa laiks teātrī sakrita ar Arnolda Liniņa laiku. „Man vienmēr licies, ka režisors nosaka visu, jo mākslā demokrātija nav iespējama. Tāpēc es nekad neesmu sēdējis režisoram blakus, vienmēr tikai aiz muguras. Aiz pietātes un, iespējams, – lai iegūtu skatu no malas. Bet Liniņš bija izcila personība. Viņš labi dziedāja, un mūzika viņam patika. Kā Smiļģa teātra turpinātājam, Liniņam izrādēs mūzikas bija daudz, jo tas dodot emocionālu pacēlumu. Un es komponēju: „Kaiju”, „Velnakaula dvīņus”, „Tavu labo slavu”, „Mindaugu”, „Mācību trauksmi”, „Uzticības saldo nastu”, „Jāzēpu un viņa brāļus”, „Un garāka par mūžu diena ilgst”, „Sidu”, „Lielu brēku, mazu vilnu”...

Aivars Siliņš un Romualds Ancāns Egona Līva izrādē *Velnakaula dvīņi*
1977. gads. Režisors Arnolds Liniņš. Foto no Dailes teātra arhīva

Ir režisori, kas skaidri zina, ko viņi grib. Tāds ir Juris Strenga, ar kuru kopā darbojāties pie Leldes Stumbres diptiha „Andersons un Millers”. Bet Liniņam bija brīvs uzstādījums, un mēs daudz diskutējām. Lielas kolīzijas bija ap „Mindaugu”: lugā tādas kaislības – mīla un maigums... Es parādu Liniņam mūziku, viņš sašķiebj seju un prasa: vai es jauno skatuves aparatūru esot redzējis? Tur viena plakne ceļas, otra grimst, sajūta tāda, ka pa teātri nāk četrdesmit tanki, un manai mūzikai to vajagot *pārsist!*”

Septiņdesmito gadu otrā puse bija atklājumu un eksperimentu laiks. Pirmo reizi Latvijas teātru vēsturē no skatuves bija dzirdama stereofoniska skaņa! Karlsons alkaini izmanto elektroniskos instrumentus, meklē tembrus, sajaucē tos ar dzīvām Radio kora balsīm. Savu būtisku vietu viņa mūzikā atrod stilizācijas un modīgās mūzikas žanri. Viņš nekautrējas citēt pats sevi – „Mācību trauksmē” uz skatuves no radio atskan Mirdzas Zīveres dziedātā „Negaisa laikā”, bet skaistais *Adagio* no „Brīvā temata” atskatās uz Pirmā klavierkoncerta 1. daļu.

Juris Strenga Maksima Gorkija izrādē *Barbari*

1974. gads. Režisors Arkādījs Kacs. Foto no RMM krājumiem

Karlsons māk rakstīt ne tikai gudri, bet arī saprotami un vienkārši. Kurš gan nenodungotu slaveno motīvu „Ja mīlu es, tad mīlu es...” Bet par folklorizējušos epizodi kļuvusi dziesma „Pie jūriņas es piedzimu” no Egona Līva „Velnakaula dvīņiem”. Liniņš bija iecerējis, ka katrai aintai vajadzētu tādu tautisku fonu. Karlsons dodas uz Zinātņu Akadēmiju, atrod atbilstošus dainu tekstus, bet meldiņu tiem nav. Galu galā – vai tad jaunais komponists nepieder pie tautas? Un meldiņu uzraksta. Vēlāk režisora idejiski izlolotais aktieru ansamblis „Mūžīgais unisons” dažādos korporatīvos pasākumos klausītāju apziņā to iedēsta kā tautasdziesmu.

Ar Gunāra Priedes lugām sākas apvērsums latviešu (padomju) dramaturģijā. Viņa lugu varoņi vairs nebija savu uzskatu paudēji par visu sabiedrību vai sabiedrisko iekārtu, bet laikabiedri, lielākoties jaunieši, ar savām problēmām, savas vietas meklējumiem dzīvē, savstarpējām attiecībām. Bez frāžainības, bez skaļuma. Ar smalku tēlu psiholoģisko zīmējumu. Droši vien lieki teikt, cik ļoti šīs izrādes bija iemīļotas tieši jauniešu vidū.

Arnolds Liniņš un Gunārs Priede uzvedot lugu *Tava labā slava*
1978.gads. A. Hļebnova foto no RMM krājumiem

Savs fascinējums bija laikam, kad Dailes teātra orķestra bedrē murdēja pārdesmit mūziķu, savas priekšrocības ir ierakstu tehnoloģijām un sintezatoriem. „Tomēr man ārkārtīgi patīk dzīvs tembrs, jo pat pie labākā atskaņojuma tas nekad nav sterils un piešķir izrādei personisku intonāciju. Dzīvā mūzika staro!” Jura Karlsona teātra mūziku klausoties, īpaši pamanāms ir flautas tembrs, tas – „Uzticības saldās nastas” kvartu jautājums. „Man patīk sirsnīgie tembri – flauta, klarnete... dažādos augstumos tiem ir ļoti atšķirīgas un bagātas krāsas. Flautai zemajā reģistrā ir aizlauzta mīlestības skaņa. Un „Mindaugā” – šajā traģēdijā starp valsti un mīlestību – tas piestāvēja.”

Andris Bērziņš- Koknesis izrādē *Tava labā slava*

1978. gads. Režisors Arnolds Liniņš. A. Hļebnova foto no RMM krājumiem

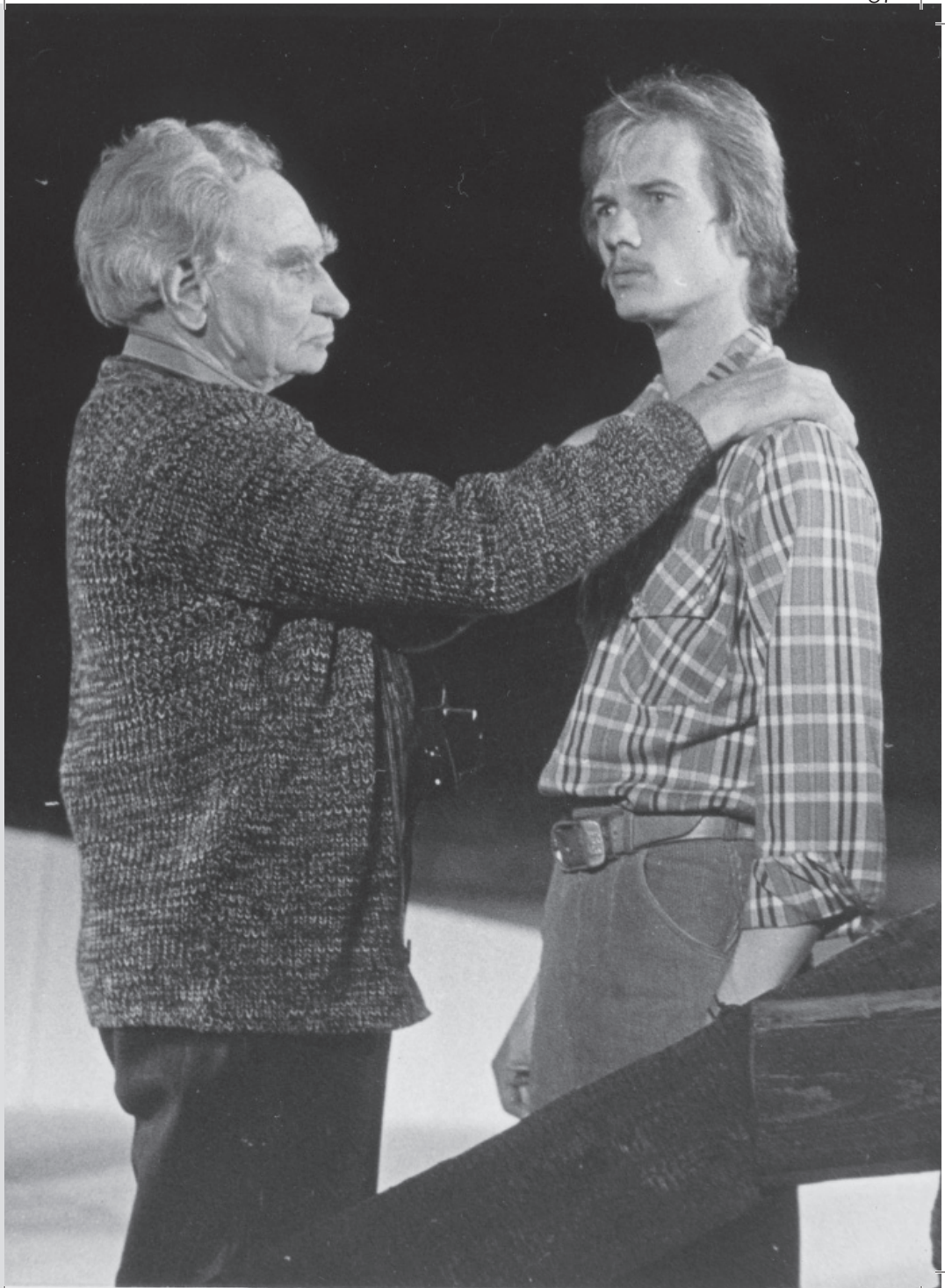

Vai laba teātra mūzika ir tāda, ko nepamana? „Nē, tā nav. Un to pierāda Raimonda Paula daiļrade, piemēram, mūzika izrādei „Elizabete, Anglijas karaliene” – kura ir vērtība pati par sevi. Ir, protams, fona lietas – kā kino. Tāpēc labprāt klausos, kā Džons Viljamss vai Džerijs Goldsmits strādā ar vizuālo materiālu. Bet mūzikai nav jāpazūd. Un reizēm brīnišķīgi ir izmantot jau uzrakstītu mūziku, kas rada konkrētas asociācijas. To izmantojām arī slavenajā Dailes VI studijas diplomdarbā Šekspīra lugā „Sapnis vasaras naktī”, ko iestudēja Kārlis Auškāps un kur skanēja britu rokmūziķa Rika Veikmena jaunā plate. Līdzīgus paņēmienus izmantojuši lieli kinovīri Tarkovskis, Viskonti... Un dažbrīd skatītājs nesaprot, kāpēc tieši šeit ir tā mūzika, un reizēm pat režisors nesaprot – viņam vienkārši tas gabals patīk. Bet māksla ir nevis tad, kad viss ir kārtībā, bet kad drusku kaut kas nav saprotams.”

Ēvalds Valters savā aktiera karjeras laikā nav nospēlējis nevienu galveno, tikai raksturlomas! Dziedājis gan daudz, galvenokārt tautiskas melodijas.

Ēvalds Valters-Reinis, Helmutš Kalniņš- Jānis izrādē *Tava labā slava*

1978. gads. Režisors Arnolds Liniņš. A. Hļebnova foto no RMM krājumiem

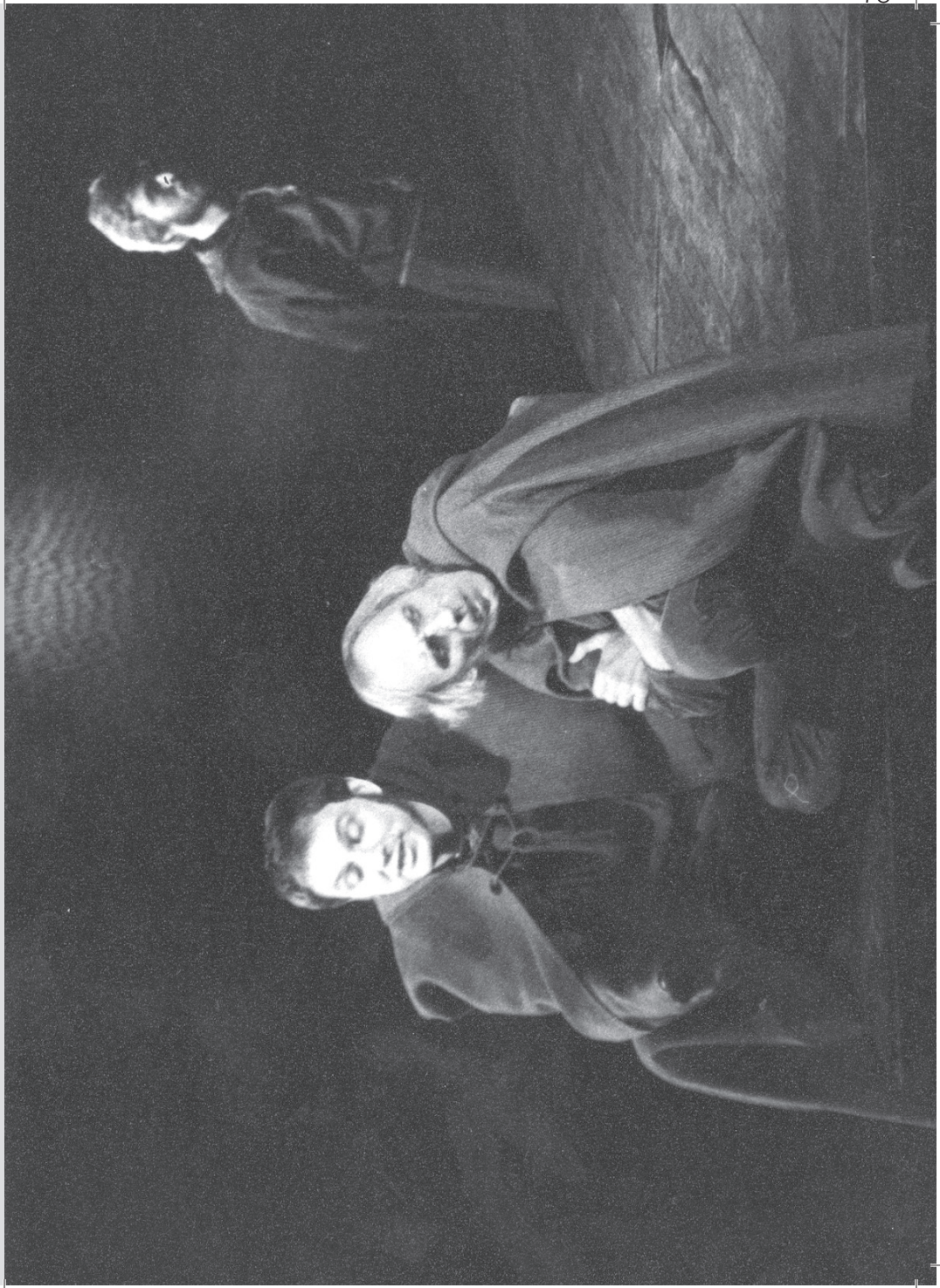
Jurim Karlsonam viņa kolēģis profesors Jānis Torgāns devis apzīmējumu *spēles civilvēks*, kas spēles principu – teātris, darbība, ceremonija, rituāls, rotaļa – izcēlis pāri visam. Teātris ir spēcīgi ienācis arī viņa ārpusteātra mūzikā. Ne tikai kā dramaturģisks princips, bet arī kā materiāls, pie kura atgriezties. Nu, piemēram, „Sids”. Atceroties 1995. gadā kopīgi ar Liniņu veidoto izrādi, komponists uzgleznojis Spānijas galma un Sida kaislību pilnās dzīves un nāves dejas vērienīgā simfoniskā fantāzijā. Mūzikas *feierverks* turpina gailēt. Nāk prātā mazliet melanholiskie Lilitas Bērziņas vārdi: „Tā ir. Dziesmu atceras, bet lomu?”

Muzikālo vadītāju maiņa Dailes teātrī vienmēr bijusi pēctecības un domubiedrības pavadīta. Komponists Arturs Maskats, Jura Karlsona un Arnolda Liniņa svētīts, teātrī ienāca 1982.gadā un palika tur līdz 1997. Kopš tā laika viņš sarakstījis mūziku ap 100 izrādēm – ne tikai Dailei, bet arī Nacionālajā, Valmieras, Daugavpils un Rīgas Jaunajā teātrī. Lai noformulētu savu „atkarību”, Arturs ņem talkā Džūlijas Lambertes slavenos vārdus: „Īstā dzīve ir šeit – uz skatuves”. Tai pietuvināts komponists ir joprojām: viņš ir Latvijas Nacionālās operas mākslinieciskais vadītājs. Tieši Andrejs Žagars bija tas, kurš 1978.gada rudenī uzaicināja savu draugu rakstīt skaņu partitūru Tautas kinoaktieru studijas diplomdarba izrādei – Karela Čapeka sirreālistiskajai komēdijai „No kukaiņu dzīves”. Tā bija Artura Maskata pirmā oriģinālmūzika teātrī. Lai gan uguns kristības bija veiksmīgas, pagāja vēl pāris gadu, līdz tika sacīts jāvārds Dailei. Konservatorijas kompozīcijas klasi tikko beigušajam studentam tā bija brīnišķīga izdevība palikt Rīgas mākslas telpā, kopā ar VII studiju ienākt teātrī un rakstīt mūziku – ko vēl vairāk jaunam komponistam?

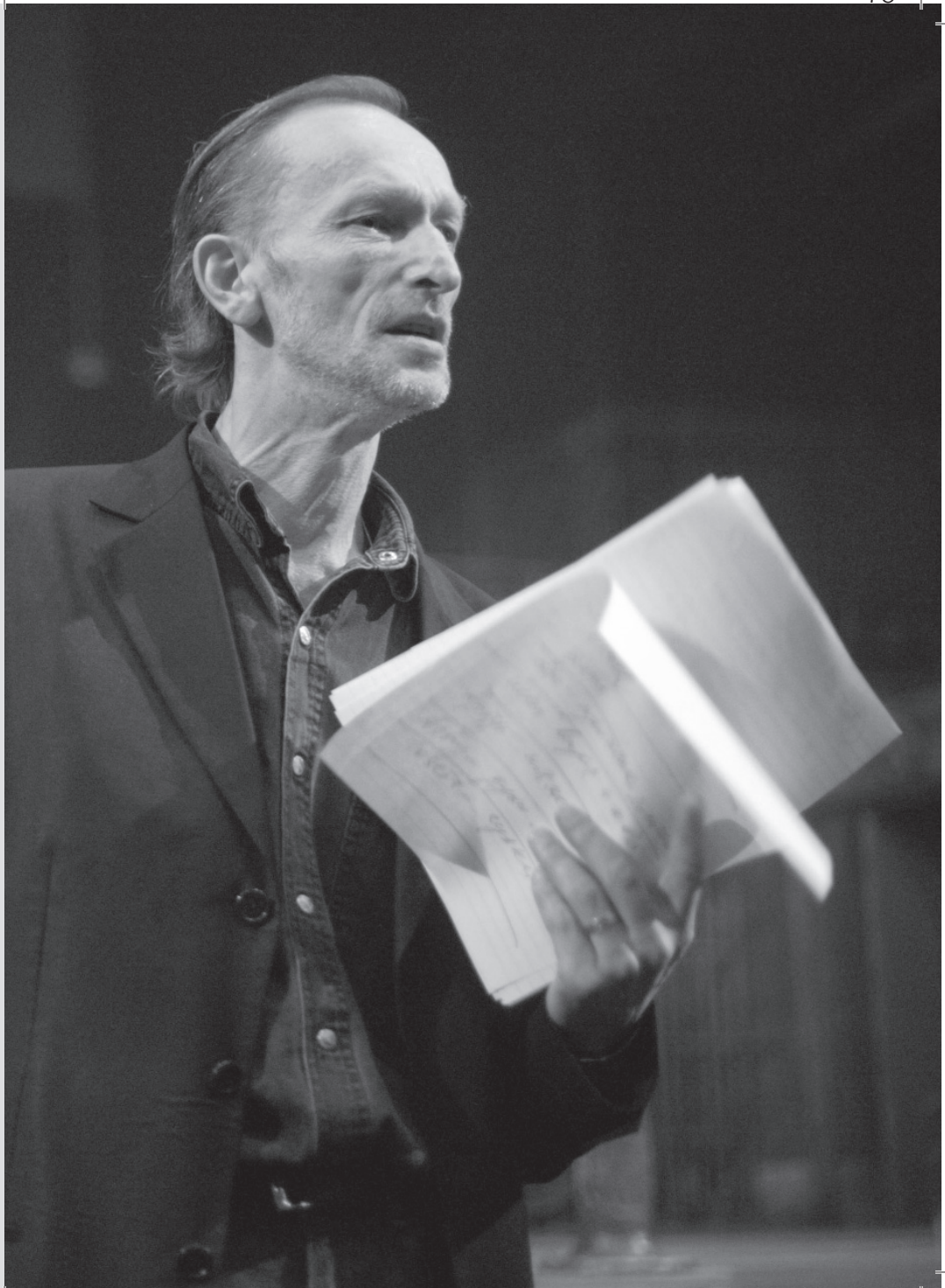
Šodien Arturs saka: „Es vēlos satuvināt abas sfēras – augsto akadēmisko un to viegli lidojošo balonu – teātra mūziku, kurai ir tik vitāls nervs. Man gribas sasaistīt garīgās alūzijas un nešķirot, kas ir augstāka māksla, kas zemāka.” Šo principu viņš mēģinājis īstenot arī teātrim rakstot. To novērtējuši gan profesionāļi (trīs Teātra balvas, Valsts prēmija, Lielā Mūzikas balva), gan skatītāji. „Teātra komponistam jāmak uztaustīt tēlainību un radīt tūlītēju reakciju. Varbūt tā ir zināma mīmikrija, visu laiku jāpārkrāsojas, jāspēj „ielekt” stilos, bet vienalga – mēs jau paliekam paši. Līdz 80.gadu beigām es „grābstījos” ap elektroniku. Pēc tam sapratu, ka jebkuru domu varu izteikt ar akustiskiem instrumentiem un es konsekventi sāku komponēt tikai tiem. Teātris mani iemācīja instrumentēt.”

Maskata sirds instrumenti ir klarnete un čells. Bet par īpašu žanru teatrāļu leksikā ir kļuvis Gruzdova valsītis. „Gadījās arī pa polkai”, nosmej Arturs. „Bet Gruzdovam es esmu ārkārtīgi pateicīgs par „Terēzi Rakēnu.” Tā bija pirmā izrāde, kurā mēs strādājām kopā. Viņš bija šausmīgi prasīgs un kašķīgs un nelaida mājās līdz divpadsmitiem naktī. Nekādi arodbiedrības priekšraksti neeksistēja. Bet tas bija svētīgi – darboties tādā komandā: Mihails Gruzdovs, Andris Freibergs, Vija Artmane, Indra Briķel...”

Mihails Gruzdovs, uzvedot *Klondaiku*.

Jāņa Deinata, Fotocentrs foto no Dailes teātra arhīva

Maskats savu Dailes laiku atceras tieši saistībā ar režisoriem.

„Man laimējās strādāt ar daudziem, bet par savu pirmo un īsto režisoru es uzskatu Arnoldu Liniņu. Dzīvais kontakts ar viņu ne tikai izrādēs, bet arī ārpus tām, sarunas par dzīvi... Vēl joprojām ir lietas, ko man gribētos uzprasīt tieši viņam. Mūsu pirmais lielais iestudējums bija „Indulis un Ārija”. Liniņš tajā iesaistīja visu ansambli, jo juta, ka Rainis sniedz iespēju pateikt kaut ko vairāk – paver skatu uz vērtībām un to, kā vēlamies dzīvot tālāk. Astoņdesmitajos gados nācās rakstīt mūziku arī lugām, kas nelikās tā labākā iestudēšanas vērtā literatūra. Piemēram, kompozīcija „Nomoda sapņi” Viļa Lāča 80-gadei, ar ko Liniņš ārkārtīgi cīnījās. Bet toreiz es nonācu pie labas atziņas, ka, lai ilustrētu laikmetu, nav jāatskaņo tā laika simfoniskā, bet gan kroga mūzika. Tad to garšu var saņemt momentā. Es vēlāk sapratu, ka arī Alfrēds Šnitke tā dara.

Dailes teātra VII studijas diplomdarba izrādes *Ko es gribu, to es varu* mēģinājumā.

No kreisās Viesturs Rieksts, Andrejs Žagars, Gunta Grīva, Gundars Āboliņš, Māra Zvaigzne; Harijs Spanovskis, Lelde Vikmane, Ligita Skujiņa

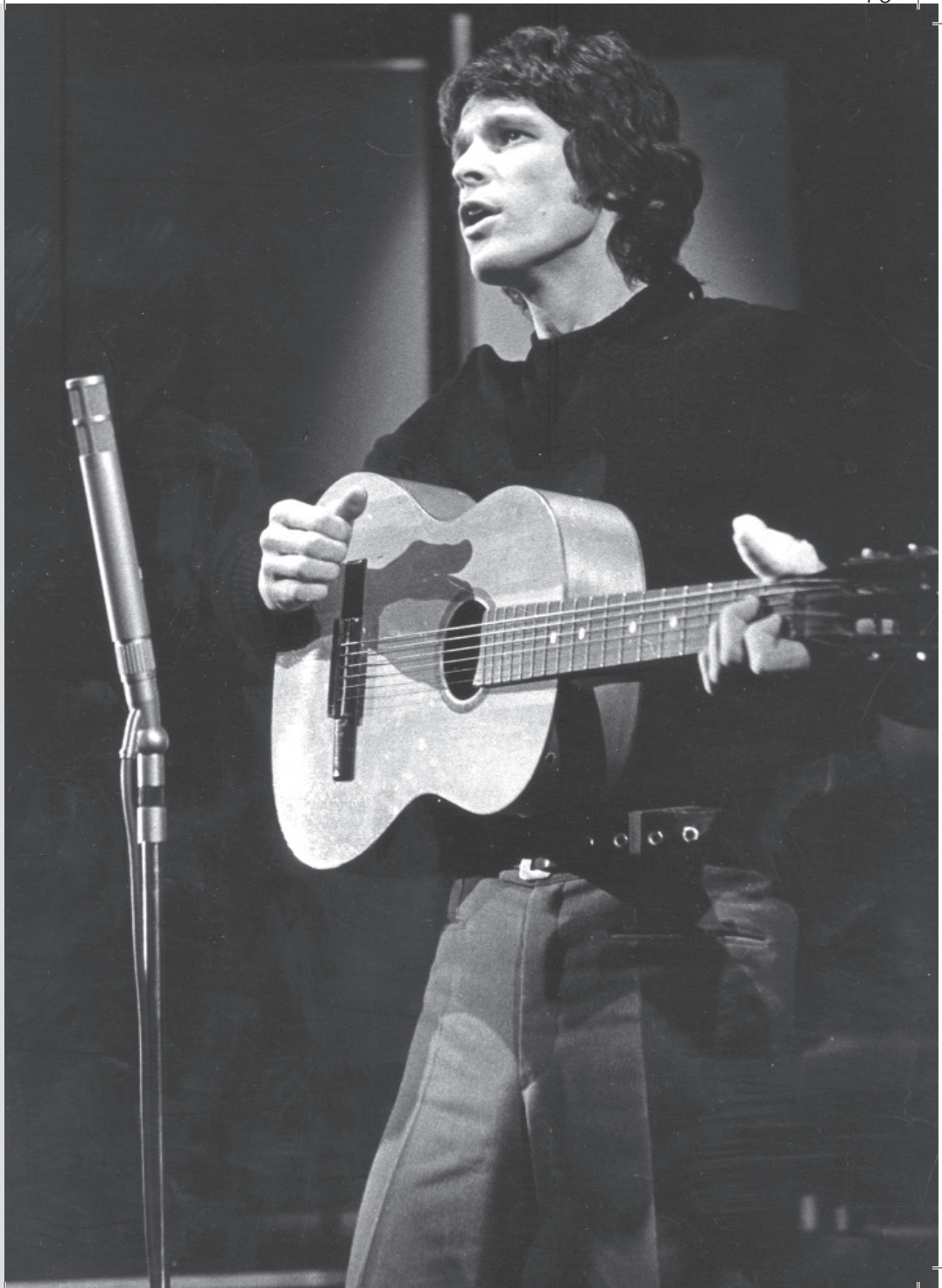
1982. gads. Kustību konsultante Ērika Ferda. A. Šmuškeviča foto no RMM krājumiem

Sajūtu līmenī savas režijas smalki virzīja Kārlis Auškāps. Ar viņu veidojām Čaka „Mūžības skartos”. Tur pirmo reizi skanēja Latvijas himna. Līdz neatkarībai bija vēl četri gari gadi, bet gaisā jau kaut kas vēdīja. Zāle tumsā cēlās kājās un mums, izrādes veidotājiem, acīs bija asaras. Pārmaiņu vēji nāca. Tas bija ne tikai kultūras, bet sabiedriskās dzīves notikums.”

Divās Auškāpa izrādēs Maskats ir spēlējis (klavieres) uz skatuves: no formas viedokļa interesantajā Rabindranata Tagores „Tumšā mitekļa valdniekā” un muzikālajā izrādē Anšlava Eglīša „Kazanovas mētelis”, kas tika izrādīta vairāk nekā 120 reizi.

Bet īpašs uzvedums tika radīts 1983.gada rudenī, kas sakrita ar Ojāra Vācieša 50.dzimšanas dienu. Tas bija „Si minors”, kura tonālais sākums, kā daudzām labām lietām, radās teātra bufetē. „Tur es sadraudzējos ar fantastiskās balsis īpašnieku Ivaru Kalniņu, un Aina Matīsa mūs ieraugot vienmēr teica: atkal divi neatraujamie sēž... Ivars atdevīgi iznesa aktierim ne jau viegli dziedamas dziesmiņas, pie tam uzrakstītas milzīgā diapazonā! Pēc divdesmit gadiem tās uz Dailes skatuves atdzima Radio kora projektā „Vācietis. Novembris, Klavierkoncerts”.”

Tomēr ar aktieru vokālo prasmju uzlabošanu Arturs nav pārāk noņēmijs. To viņš uzticējies profesionālei Anitai Garančai, kura pat akmeni varot dziedāt iemācīt. Tālab viņam vairāk stundu palicis mūzikas rakstīšanai. Maskats strādājis ar režisoriem Vari Vētru, Juri Kalniņu, Arni Ozolu un vienā izrādē – „Mirdzošais un tumši zilais” – pat ar Pēteri Pētersonu. „Tas bija traks periods – viņš zvanīja trijos naktī un septiņos no rīta. Ja ideja viņam bija iešāvusies prātā, tad astoņos to jau vajadzēja realizēt studijā. Visi bija laimīgi, kad tas beidzās, bet visi to atceras kā skaistu periodu – grūtu, aizrautīgu.” Pētersonam, tenoram ar divu oktāvu apjomu, esot bijis augstais „do”, ko viņš, kā pats smeļ – par lielu nepatiku citiem, mēdzis demonstrēt. „Un arī to viņš darīja naktīs un varēja piekļiegt pilnu telefona klausuli... Runcis mācēja ne tikai dziedāt, bet arī diriģēt. Un viņa mīļākais komponists bija Vāgners. Varbūt tāpēc lugas mūzikas ierakstā Pētersons pārsita bungas, jo viņam nelikās, ka ir gana skaļi... Jā, viņš bija reti teatrāls cilvēks. Tā ir dīvaina sajūta, ka man ir bijusi laime būt kopā ar tādām izcilām personībām. Tas taču bija kosmos!”

Vai bez mūzikas teātrī var iztikt? „Kādreiz jau var... Bet mūzika dod milzīgu padziļinājumu un kāpinājumu. Tomēr viss atkarīgs no režisora. Un to gan es varu teikt, ka ir muzikāli režisori un ne pārāk muzikāli, kaut arī labi režisori. Visi, ar kuriem man laimējies strādāt, jūt mūziku. Es gribētu pieminēt vēl vienu izrādi – „Gesta Berlings”, ko iestudēja Harijs Liepiņš. Viņš nekad nerāvās režisēt, bet šī luga bija īpaša un, izmantojot savu iepriekšējo pieredzi, viņš bija izstrādājis ļoti smalku muzikālo dramaturģiju. Biežāk gadās, ka komponistam ir jāuzmin režisora doma, bet te vajadzēja tikai piepildīt viņa ieceru. Un es uzrakstīja pamatīgu partitūru, ko toreiz iespēlēja „Rīgas kameramūziķi”.

Maskats, protams, nebija vienīgais mūzikas sacerētājs Dailes teātra izrādēm. Aktīvi komponēja Raimonds Pauls. „Viņš jebkurā teātrī atsvaidzina ainavu. Imants Kalniņš kopā ar Kārli Auškāpu veidoja Māterlinka „Zīlo putnu”.

Arkādijs Kacs vienmēr strādāja pāri ar Paulu Dambi. Viņš uzrakstīja mūziku „Kraujai”, kas bija pēdējā lielā Lilitas Bērziņas benefice. Jānis Lūsēns komponēja „Sprīdīti”. Imants Zemzaris rakstīja mūziku Pētera Liepiņa monoizrādei „Jērādiņa”, kas tagad ir atjaunota.

1982. gadā iestudētā Alberta Kronenberga izrāde *Jērādiņa* Dailes teātrī tika spēlēta 10 gadus un piedzīvoja rekordlielu izrāžu skaitu – ap 350 izrādes. 2002. gadā tā atkal atjaunota repertuārā.

Gerhards Erhards Sīpoliņš – Pēteris Liepiņš

Salmu Pricis – komponists, pianists Imants Zemzaris. Foto no Dailes teātra arhīva

Juris Karlsons komponēja savus izcilos darbus „Sievietes, sievietes” un „Sids”... Es vienmēr domāju, ka ainavai jābūt bagātai, jo teātrim ar trim skatuvēm ir pietiekami daudz vietas, lai izvērstos.”

Venta Vecumniece šodien ir vienīgā Smilģa līdzgaitniece teātrī.
Skats no K. Būzas izrādes *Sievietes, sievietes*.
1986. gads. Režisore Aina Matīsa. Foto no Dailes teātra arhīva

Kādu Arturs redz Daili nākotnē? „Muzikālo ievirzi nevajadzētu pazaudēt, jo tā ir tradīcija. Aktieri jāaudzina gan dramatiskajām, gan muzikālajām izrādēm. Bet nedrīkst pazaudēt dziļo psiholoģismu. Sabalansēt šīs divas lietas – tas ir teātra grūtais uzdevums.”

Jau gandrīz piecdesmit gadu garumā viens no čaklākajiem teātra mūzikas autoriem ir komponists **Raimonds Pauls**, kura pirmā saskarsme ar aktiermākslas ilustrāciju notika 1962. gadā Pētera Pētersona lugā *Man 30 gadu*, un tajā daudzsološais skaņradis pats sēdās pie klavierēm, šo triku atkārtot arī vēlāk ne vienā izrādē vien. Komponējis gandrīz visiem Latvijas teātriem, Pauls visražīgāk izpaudies tieši Dailes teātrī, kļūdams par tā nosacītu muzikālo vadītāju uz desmit auglīgiem gadiem.

Raimonds Pauls gatavojoties Ādolfa Alunāna lugas *Džons Neilands* pirmizrādei, 1982. gads. Foto no Dailes teātra arhīva

Ja estrādes mūzikā komponista Raimonda Paula stiprākais ierocis allaž bijusi melodija, liekot publikai gan raudāt, gan smiet, tad teātrī ar to vien ir par maz – autoram jāprot arī atteikties no sava *ego*, radot tēlus un darbību paspīlgtinošu fonu. Tas ir tas pats, kā ietēpt cilvēku drānās, kuras nenomāc, bet izceļ personību, un dažreiz Maestro te gadījušās patiesi ekstrēmas pārvērtības, kā uzvedumā *Šerloks Holmss* (1979), liekot dziedāt pat retāk dziedošiem aktieriem. Vēl mazliet, un uzvedums, kuru pats Pauls uzskata par vienu no saviem labākajiem veikumiem, būtu saucams par mūziklu – tik daudz melodiju (*Zilais karbunkulis*, *Old Vaverlī*, *Lielais noziegums* u.c.) no tā ieguvušas savu, autonomu dzīvi. Tas pats sakāms par *Īsu pamācību mīlēšanā* (1973). Rūdolfa Blaumaņa talantu latviešu teātra dramaturgu parādē Pauls vienmēr līcis pirmajā vietā.

Katrīna Pasternaka un Gundars Āboliņš Raimonda Paula un Rutku Tēva ziņģu spēlē *Vella Kalpi*
1991. gads. Režisors Arnolds Liniņš. V. Freimanis foto no Dailes teātra arhīva

Savukārt no komēdijas *Atjautīgā aukle* (1974) joprojām dzīvo dziesma par donnu Inesi, kamēr dramaturģijas klasikas šedevros, Ibsena *Brandā* (1975) un Bruknera *Elizabetē, Anglijas karalienē* (1980), Pauls spējis pietuvināties akadēmiski simfoniskai rakstības manierei, vienlaikus dziļi izjūtot galveno varoņu prāta un kaislību cīņu. Abās komponists sadarbojies ar režisoru Arnoldu Liniņu, kurš jaunības gados uzstājies kopā ar Paulu, tādējādi aizsākot Maestro aizraušanos ar dziedošajiem aktieriem, kuru vidū bijuši arī daļēnieši Jānis Paukštello un Harijs Spanovskis, kā arī ansamblis *Mūžīgais unisons*.

Olga Dreģe un Mirdza Martinsons Ričarda Šeridana izrādē *Atjautīgā aukle*
1974.gads. Režisors Aleksandrs Viļkins. Foto no Dailes teātra arhīva

Tieši Liniņš, 1971. gadā iecelts par Dailes teātra māksliniecisko vadītāju, uzaicināja Paulu rakstīt mūziku šī teātra izrādēm. Tiesa, pirmā, īsā tikšanās ar Smilģa teātri skaņradim notikusi jau 1966. gadā, sacerot mūziku Radzinska lugai *Filma top*, kam sekoja pauze daudzu gadu garumā.

Pēc Alunāna dzirkstošās un publikas ļoti mīlētās dziesmuspēles *Džons Neilands* (1982) Pauls Dailē atgriežas tikai 1994. gadā, lai Vizmas Belševicas dzejas muzikālajā kompozīcijā *Visi koki Dieva doti* atkal pats sēstos pie klavierēm. Iespējams, gados, kuri aizvadīti administratīvajos amatos, tostarp kultūras ministra krēslā, sakrājis daudz neizteikta, daudz skaistu melodiju – par šo izrādi komponists tiek godināts ar Lielo mūzikas balvu '94.

Skats no Ādolfa Alunāna lugas *Džons Neilands*

1982. gads Režisors Kārlis Auškāps. Foto no Dailes teātra arhīva

Gadu vēlāk Maestro atkal savīlņo visu Latviju ar mūziklu *Meža gulbji*, kura noslēgumā aktieri un skatītāji, svecītēm degot, kopā dzied dziesmu par veco zābaciņu, un arī šoreiz dziesmas tālu pārsniegušas iestudējuma ietvarus, ierindojoties tautā visiemīlotāko melodiju virknē.

Princese Elīza - Ieva Pļavniece Raimonda Paula un Māras Zālītes mūziklā *Meža gulbji*
2005. gads Atjaunotā uzveduma režisori – Valdis Liepiņš un Rēzija Kalniņa
.Jāņa Deinata, Fotocentrs foto no Dailes teātra arhīva

Bet *Leģendā par Zaļo Jumpravu* (2000) kopā ar grupu *Bet Bet Pauls* tracinā tīņus ar modīgu deju mūziku, aktieru kārtā ievēdot kādreizējo „dzeguzēnu”, dziedātāju Gunāru Kalniņu. Toruden top mūzika arī izrādei *Grāfs Monte Kristo*, drīz vien uz skatuves atkal atdzīvojas „liriski skati ar dziedāšanu” jeb *Īsa pamācība mīlēšanā* (2001) ar krāšņiem kostīmiem un Kārļa Auškāpa režisoriskiem jaunpienesumiem kādreizējai Liniņa versijai, kamēr folklorizējušos melodiju izteiksmība publikai liek dziedāt līdzīgi gandrīz visa uzveduma garumā!

Raimonds Pauls kā komponists pakāpjas soli atpakaļ Emīla Dārziņa ģēnija priekšā – savu ilglaicīgo cieņu *Melanholiskā valša* autoram viņš izrāda savās klavieru improvizācijās koncertstāstā (2005) kopā ar kori *Kamēr*, kuram aranžējumus un muzikālo režiju veidojis Dailes teātra muzikālais vadītājs kopš 1997. gada **Juris Vaivods**, un abi kopā par šo darbu saņem Teātra balvu.

Kopskats no Emīla Dārziņa, Raimonda Paula un Jāņa Jurkāna uzveduma *Melanholiskais valsis* 2005.gads Režisors Dž.Dž Džilindžers. Foto Jānis Deinats, Fotocentrs no Dailes teātra arhīva

Arī Vaivodam piemīt izcila spēja atsijāt graudus no pelavām, izcelt oriģinālo un daiļo citu autoru darbos, kļūstot par delikātu starpnieku komponista un publikas savstarpējās saziņas un jūtu apmaiņas procesā, tikai retumis parādot sevi oriģinālmūzikas autora (saņēmis Teātra balvu par mūziku izrādēm *Precības* (2001) un *Raudupiete* (2003)) lomā. Viens no šādas pieticības iemesliem ir Vaivoda kordirģenta izglītība (kompozģciju viŗš mģcģjies fakultģtģvi), kura iemģca cienģt un jģsmot par ansambļa skanģjumu, nevis par katru cenu tiekties pģc solģsta lomas.

Savu darbošanos teātrī Juris Vaivods mazliet vecmodīgi formulē kā kapelmeistara funkciju, un, likumsakarīgi, viens no viņa hobijiem ir veco teātra dziesmu meklēšana un atdzīvināšana, citu autoru dziesmu kompozīciju veidošana, aranžēšana un iestudēšana, kļūstot par juvelieri cita radītam dimantam.

Time after time mūziķi kopā ar Juri Vaivodu šodien pilda teātra orķestra funkcijas.
Foto Jānis Deinats, Fotocentrs no Dailes teātra arhīva

Tieši šāda spēja nepieciešama teātra mūzikas radītājam, kurš ļauj sadzirdēt arī tad, kad aktieri klusē. Turklāt Dailes teātra pēdējo gadu bagātīgais komponistu klāsts – Andris Vilcāns, Valts Pūce, Uldis Marhilēvičs, *Dzelzs Vilks*, *Jumprava* u.c. – apliecina Jura Vaivoda spēju saprasties ar citiem sava aroda brāļiem un stiprina pārliecību, ka mūzikas palete viņa vadībā gadu no gada kļūs tikai krāsaināka!

Man arī būtu bail radošā grupa Dzelzs Vilks, Ģirts Keķteris un
Foto Jānis Deīnats, Fotocentrs no Dailes teātra arhīva

Gunārs Placēns- izcils komiķis, nepārspēts Šveiks no Jaroslava Hašeka izrādes *Šveiks*
2. inscenējuma
1961. gads. Režisori N. Muižnieks un L. Šmits. Foto no RMM krājumiem

...un Artura Skrastiņa Šveiks no Jaroslava Hašeka un Valta Pūces muzikālās izrādes *Šveiks 3.*
inscenējuma
1998. gads. Režisors Kārlis Auškāps. Foto no Dailes teātra arhīva

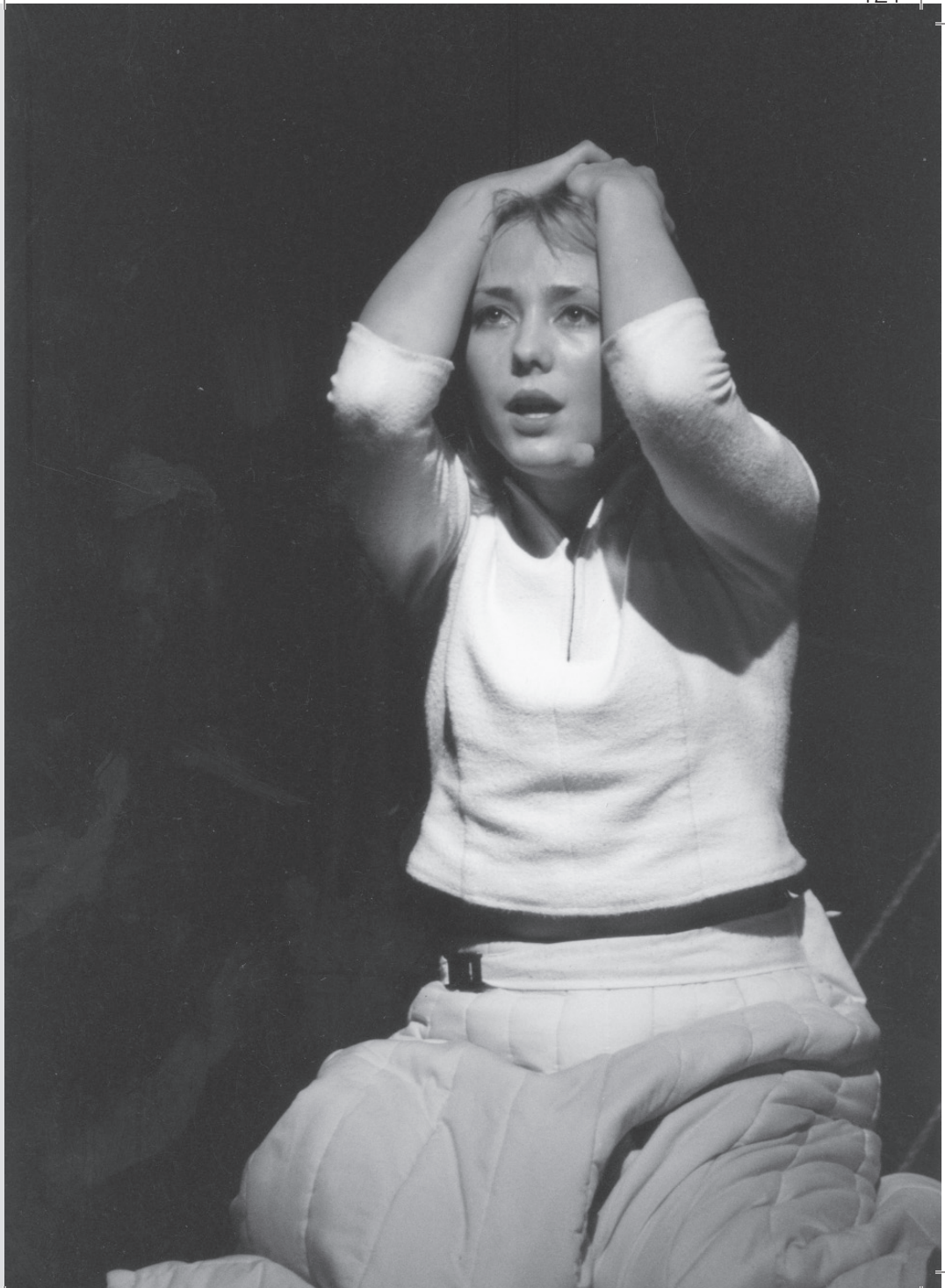
Māra Zālīte un Uldis Marhilevičs dziesmuspēles *Tobago* uzvešanas laikā.
2001. gads. Foto Jānis Deinats, Fotocentrs no Dailes teātra arhīva

Režisors un aktieris Valdis Liepiņš. Foto Jānis Deinats, Fotocentrs no Dailes teātra arhīva

Aija Dzērve Māras Zālītes un Ulda Marhilēviča traģikomiskajā dziesmuspēlē *Tobago*
2001.gads Režisors Valdis Liepiņš. Foto Jānis Deinats, Fotocentrs no Dailes teātra arhīva

Liliņa Ozoliņa un Varis Vētra Māras Zālītes un Ulda Marhilēviča traģikomiskajā dziesmuspēlē *Tobago*
2001. gads Režisors Valdis Liepiņš. Foto Jānis Deinats, Fotocentrs no Dailes teātra arhīva

Hand hat in red with Pt
of the Gut to hand hat.

Taly.

Ms

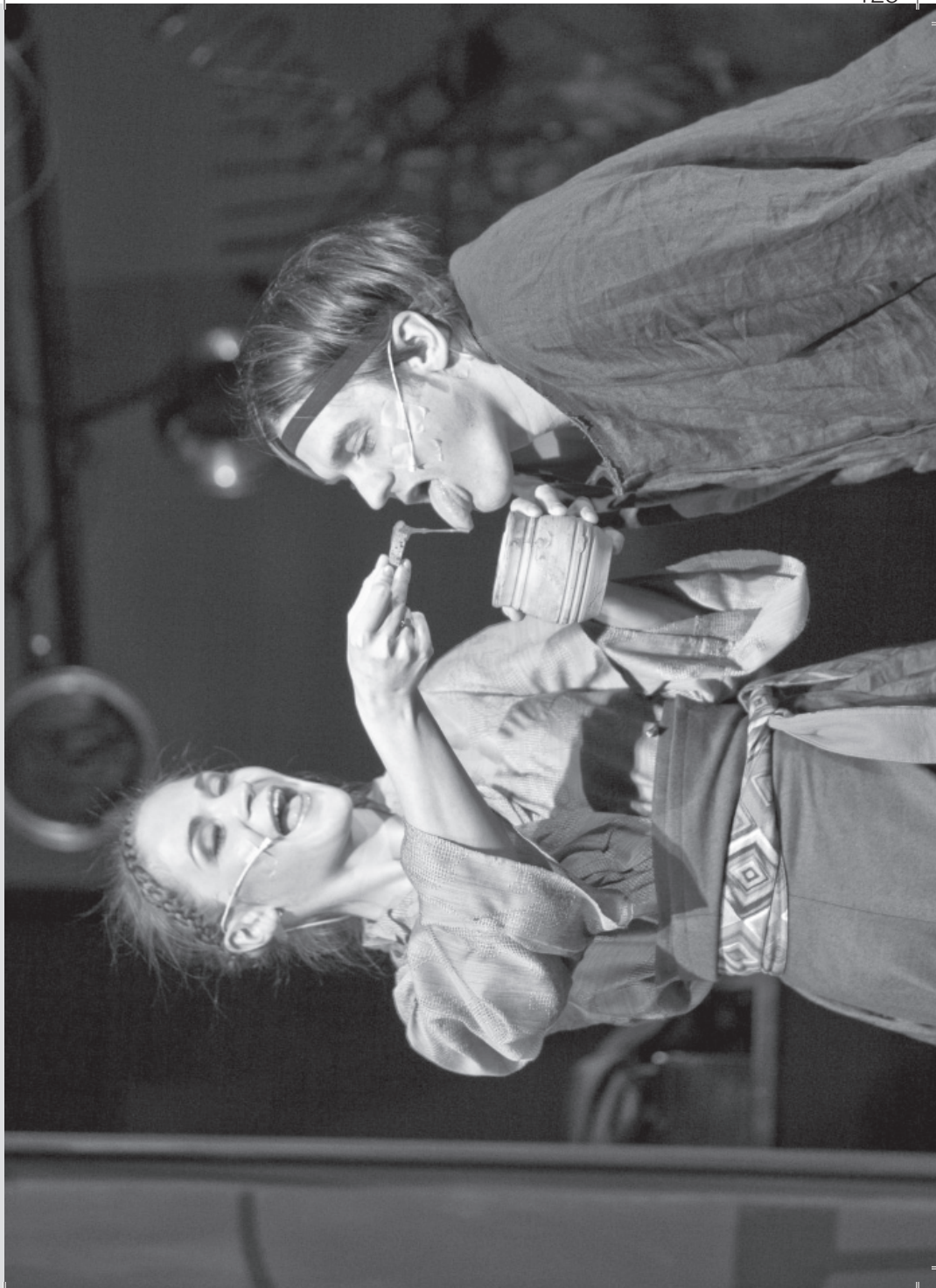
Boje der De
Gae Casen admo

Wen er in den...

Rage

andme

Ilze Kuzule un Artis Robežnieks Māras Zālītes un Ulda Marhilēviča muzikāli dramatiskajā izrādē
Priekules Ikars
2009.gads Režisors Mihails Gruzdovs. Foto Jānis Deinats, Fotocentrs no Dailes teātra arhīva

Režisors DŽ. Dž. Džilindžers. Oļega Zernova foto no Dailes teātra arhīva

Juris Žagars, Ģirts Ķesteris un Vita Vārpiņa Nikolaja Gogoļa izrādē *Precības*
2000.gads. Režisors Mihails Gruzdovs. Foto Jānis Deinats, Fotocentrs no Dailes teātra arhīva

Skats no Aleksandra Čaka, Zigmara Liepiņa, Jāņa Rokpelņa muzikālās izrādes

Meistars Aleksandrs

2002.gads.Režisors Pēteris Krilovs, Foto Jānis Deinats, Fotocentrs no Dailes teātra arhīva

Skats no Normunda Bejska un grupas *Jumprava* rokoperas *Izredzētais*
2007. gads. Režisors Valdis Liepiņš Foto Jānis Deinats, Fotocentrs no Dailes teātra arhīva

